

SZEMELVÉNYGYŰJTEMÉNY
A LITURGIÁBÓL KIINDULÓ DOGMATIKA
ÉRETTSÉGI TÉTELEINEK ÖSSZEÁLLÍTÁSÁHOZ

KPSZTI 2004.

Útmutató a szemelvénygyűjtemény használatához

A liturgiából kiinduló dogmatika tantervi anyagához és az érettségi tételek összeállításához készült szemelvényeket, elemzésre ajánlott szövegeket a tantervi tanegységek bő vázlatába elhelyezve találhatják meg.

Először tanácsos az „Ajánlott irodalom” áttanulmányozásával kezdeni a szemelvénygyűjteménnyel való ismerkedést. Az irodalomjegyzék nemcsak a felhasználható szakirodalmat adja meg, hanem azokat a rövidítéseket, betűjeleket is, amelyek a szövegben megtalálhatók, és amelyek jelzik, hogy az egyes témákhoz mely könyvek, illetve azok mely fejezetei használhatók. Pl. a 2. témakör 2.1.b) pontjánál a következő zárójeles útmutatás található: (1-1 példa: ld. N 17. és 26. oldaltól. Ez azt jelenti, hogy az irodalomjegyzékben található Nemeshegyi Péter: Jó az Isten (Róma, 1981. TKK); A Szentháromság (Róma, 1979. TKK) című könyveinek az adott témához jelzett oldalain olvasható anyaggal ki kell vagy lehet egészíteni a leírtakat.

A szakirodalom tanulmányozása értelemszerűen a tanár feladata. Elsősorban a tanárnak kell az adott témakörben alapos és széleskörű tájékozottsággal rendelkeznie. A tanár bölcs belátásán múlik, hogy ebből mit, mennyit és főképp milyen módon, milyen módszerrel ad át a tanulóknak. A diákok életkorának, értelmi és érzelmi érettségének, képességeinek megfelelő mélységben és mennyiségben. Lényeges, hogy a tanár rendelkezék biztos, megalapozott tudással!

Az érettségi tételeket a Vizsgaleírás és a Részletes követelmények alapján minden teológiai disciplina esetében egy-egy szöveg elemzéséből, értelmezéséből kell kibontani.

1. Általános bevezető az üdvtörténet misztériumait emlékezetbe idéző és megjelenítő liturgiába

1.1. A fogalmak magyarázata

Üdvtörténet

Azt jelenti, hogy Isten az üdvösséget az emberi történelemben alakította ki, s ez a történelem az üdvösség felé menetel. Ez a gondolat már megtalálható az ószövetségi nép felfogásában is.

Mózes idejét lehet úgy meghatározni, mint az üdvtörténeti gondolkodás kezdetét. Mózes öt könyvét egészen átfogja az üdvtörténeti szemlélet: Istennek az emberiségre vonatkozó tettei az üdvösségre irányulnak.

Az Újszövetség arról tudósít, hogy Jézussal elérkezett a végső idő, az idők teljessége; Benne teljesedtek be a próféták jövendölései és vele megérkezett az üdvösség. Az embernek döntenie kell megtéréssel és hittel.

A Szentlélek eljövetele is a végső idők jele (Ap Csel 2,17; Tit 3,6). Az üdvösség rendjében tehát minden itt van, s az egyház ideje az eszkatologikus idő (eszkatológia: a végső dolgokra vonatkozó teológiai tanítás), – amit Krisztus eljövetele zár majd le.

Isten új népét már nem Ábrahám testi leszármazottai alkotják, hanem azok, akik hittel kapcsolódnak Krisztushoz.

Misztérium

Misztérium (gör.) = titok, titkos tanítás, titkos vallási szertartás. Az ÓSZ-ben a bölcsességi irodalom használta ezt a kifejezést; az apokrif (nem sugalmazott) iratok Izrael jövőjére és a világ végére vonatkozó tanaikat nevezik misztériumnak.

A szinoptikusok Isten országának titkairól beszélnek (Mt 4.11), amit csak azok érthetnek meg, akik hittel fogadják Jézus tanítását.

Pál Isten egész üdvözítő tervét nevezi misztériumnak. A keresztség és az eukarisztia azért misztérium, mert Krisztus halálára és feltámadására utal.

Teológiai értelemben igazi misztérium maga Isten és azok a módok, ahogyan kitárul az emberek előtt.

A keresztyén misztérium üdvösségrendi tény, azaz ami „értünk és a mi üdvösségünkért” történt. Ennek kiteljesedése a Krisztus-misztérium: vagyis Isten kinyilatkoztatása emberré lett Fiában.

A Krisztus-misztérium Szt. Pál szerint így foglalható össze:

Isten örök üdvözítő terve és akarata (ősmisztérium) (1 Kor 2, 7-8; Ef 3,9)

Jézus Krisztusban valósította meg (Krisztus-misztérium) (Ef 3,12)

Most az egyház által lett nyilvánvaló (egyház-misztérium) (Ef 3, 8-10)

A szentségek által tesszük magunkévá (kultusz-misztérium) (Róm 6, 3-11; Kol 2,12)

A misztérium ünneplése

Isten és ember között a teremtő-teremtmény viszony kiváltja az értelmes emberben a Teremtő iránti tiszteletet.

A tiszteletet általában egyrészt a függés váltja ki (gyermek-szülő), másrészt a másik ember nagysága, jelentősége is eredményezheti (tudós, művész, sportember).

A teremtés annyit jelent, hogy létünkben mindenestől Istentől függünk, mindent tőle kaptunk.

Ez, valamint Isten nagysága, tökéletessége vált ki tiszteletet iránta.

„Isten nagyságát hirdeti az ég...” (Zsolt 18)

„Minden földek Istent dicsérik...” (Zsolt 97)

Az ÓSZ-i választott nép istentisztelete abból fakad, hogy átérzi az Úrnak a hozzá lehajló, neki minden ajándékozó irgalmát, szeretetét. S ekkor egészen különlegesen felfakad lelkében az Iránta való tisztelet: „Az Isten irgalmát örökké éneklek...” (Zsolt 88)

A kinyilatkoztatás, a szövetségkötés nem más, mint az irgalom ajándéka, de csúcsa a megtestesülés. (Zsid 1, 1-2)

Az ember eljuthat az istentisztelet végső gyökeréig, és a kinyilatkoztatás fényében megismerheti az Istennel való találkozás, élet és ünneplés – vagyis a liturgia lényegét.

A liturgia a misztérium ünneplése.

A liturgia központi ünneplésében, a szentmisében valljuk: „Íme, hitünk szent titka!”

A kereszténység lényege és ünneplésének központja ugyanis „az Úr szent titka”, a Krisztus-misztérium.

A legelső és legnagyobb misztérium maga Jézus Krisztus, mert Ő a láthatatlan Isten látható képmása (Kol 1,15) és közvetítője.

De misztérium az egyház is, mert a megdicsőült, láthatatlan Krisztusnak látható folytatása, Krisztus titokzatos testének misztériuma; a láthatatlanul továbbélő Krisztus látható közössége.

A húsvét misztériuma: Krisztus megváltó szeretetáldozata a kereszthalál és a feltámadás misztériumában.

Az eukarisztia misztériuma viszont Krisztus húsvéti művének szentségi jelekben történő megjelenítése; a Krisztus húsvéti szeretet-áldozatának a kenyér és bor színében történő ünneplése.

Liturgia

A liturgia a misztériumok emlékezete és megjelenítője. Nem csupán emlékezés, hanem megjelenítés is (nemcsak emlékszünk, pl. Jézus kereszthalálára, mert ez titokzatos módon jelen is van a szentmisében).

A keresztény liturgia nem egyszerűen istentisztelet, hanem jellegzetesen és lényege szerint keresztény, azaz krisztusi, Krisztusra épülő. Alapja maga Krisztus, a Krisztus-misztérium. A keresztény liturgia az Isten és ember közti kapcsolat csúcsa, benne hajlik Isten a leginkább lehetséges módon az emberhez, az emberiséghez.

A liturgiának (istentisztelet, istenszolgálat) dialogikus jellege van: Isten szolgál az embernek – amennyiben boldogít, üdvösséget ad, megszentel, (lefelé irányuló mozgás) – az ember szolgál Istennek – magasztal, dicsőít, hálát ad, (fölfelé irányuló mozgás).

A liturgiában nem a mi emberi tevékenységünk (a kultusz) az első, hogy erre jutalmul Isten kegyelmét elvárhassuk. (Azért élünk a világon, hogy Istent és szeretetét megismerjük, azt viszonzozzuk és eljussunk az örök életre.)

A liturgia szent jelekhez van kötve, de nem ezek alkotják a teljes liturgiát:

a szabályok, előírások: ez a külső, pl. a ruha a liturgiában

érezhető jelek: (anyag, szó) – ez a teste a liturgiának

ezen keresztül való találkozás Istennel, kegyelmével: ez a lelke a liturgiának.

Liturgia: ünneplés érezhető jelekben: a liturgia látható, érezhető jeleket használ a láthatatlan Isten misztériumának megtapasztalására. Fontos, hogy a jelek (nyelv, ének, jel) érthetők legyenek, és így megkönnyítsék, elmélyítsék a részvételt.

A „nyelv-beszéd”: a szó egyrészt a megszentelés jele, amelyben Krisztus maga szól hozzánk, másrészt a mi tiszteletünk jele, amivel magasztaljuk őt. Ennek egyik alapfeltétele az érthetőség. (A II. Vatikáni Zsinat: nép nyelvén végzett liturgia)

Az „ének-beszéd”: az ének, a zene is egyfajta kommunikáció. „Aki szeret, az énekel” – mondta Szent Ágoston. (Gregorián (ókor), egyházi népének; modern egyházi zene).

A „jel-beszéd”: 5 érzékszerv érzékelésének jelei: hallás – beszéd, ének, zene; látás – színek, ruhák; érintés – kézrátétel, békecsók; szaglás – tömjén.

Tárgyi jelek: gyertya, kereszt, örökmécses, képek stb.

Test-jel: testtartás, kezek gesztusa

Cselekmény: bor-víz-elegyítés, kézmosás, oltár/misekönyv csók.

Liturgiából kiinduló dogmatika

A liturgiából kiinduló dogmatika: a liturgikus cselekmények (énekek, ünnepek, mozgások stb.) dogmatikai háttérét világítja meg. Azt magyarázza, amit teszünk (éneklünk, mozgunk, ünneplünk stb.).

A dogma görög szó – véleményt, tantételt jelent. Egyházi használatban a dogmán a megfogalmazott hitigazságokat értjük, amelyeket a hitvallások, a zsinati határozatok, a pápai „ex cathedra” nyilatkozatok tartalmaznak, s ezek elfogadása kötelező.

A dogmatika tárgya tehát az egyház hivatalos hite, vagyis a kinyilatkoztatás, amely végbement Jézus Krisztus által.

A dogma lehetővé teszi a közös hitvallást, a hitbeli egységet.

A dogmatika teológia. Az egyház a maga tanítását igyekezett minden korban tudományos szinten bemutatni. Ennek írásba foglalását nevezzük teológiának (Theosz, logosz = Istenről szóló beszédet jelent.)

A kereszténység történetileg az isteni kinyilatkoztatáshoz vezeti vissza magát. Kinyilatkoztatáson azonban többet kell értenünk, mint Istentől jövő üzenetet vagy tanítást, Benne van Isten személyes kitérülése az ember felé. Ez azt jelenti, hogy a teremtett világ meghívást kapott az isteni életben való részesedésre, az örök életre.

Ha a teremtő Isten szól és örök életet tűz az ember elé, akkor az embert ezzel erkölcsi állásfoglalásra is készíteti. A vallás Isten és ember kapcsolatának a kifejezése.

A mai értelemben vett tudományos teológia a középkori egyetemeken bontakozott ki. Aquinói Szent Tamás a teológiát a hit tudományának nevezte. Az üdvtörténet legfőbb misztériumaira emlékeztető liturgikus ünnepek és időszakok dogmatikája

2. AZ ÜDVTÖRTÉNET LEGFŐBB MISZTÉRIUMAIRA EMLÉKEZTETŐ LITURGIKUS ÜNNEPEK ÉS IDŐSZAKOK DOGMATIKÁJA

2.1. A Szentháromság ünnepe – a Szentháromság dogmatikája

A Szentháromság hittételén azt értjük, hogy egy Istenben három személy van, helyesebben azt mondhatjuk, az egy Isten három személy: Atya, Fiú, Szentlélek. Ezt az igazságot az egyház dogmaként tanítja, és így foglalta bele az első zsinatok hitvallásaiba.

a) Liturgia (az ünnep bemutatása)

Az arianizmus elleni küzdelemben különösen Spanyolországban került az igehirdetés előterébe a 6-7. században. A frank-gall Szent Benedek rendi kolostorokban 1000 körül pünkösd utáni vasárnapon tartják Szentháromság ünnepét. XXII. János pápa az avignoni fogság idején, 1334-ben az egész egyházra előírta.

Pünkösd utáni vasárnapon az egyházi év ünnepi része végén a bevégzett üdvösségmisztériumra való hálatelt visszatekintésként szemléljük az ünnepet, hisz az egyházatyák szerint az üdvösség művét az Atya, a Fiú a Szentlélekben vitte véghez.

b) Dogmatikája

„...Te egyszülött Fiaddal és a Szentlélekkel együtt egy Isten és egy Úr vagy, nem személy szerint való egységben, hanem három Személyben és mégis egyetlen lényegben. Így, amit isteni szavadra dicsőségedről hittel vallunk, azt Fiadról is állítjuk, a Szentlélekről is hirdetjük minden különbségtétel nélkül. Az igaz és örök istenséget úgy valljuk, hogy három különböző Személyt imádunk benne egyetlen Lényegben és egyetlen fenségben.”

(Prefáció a Szentháromság titkáról)

A Szentírásban Jézus szerint Isten egy, mégis Atya, Fiú, Lélek (1-1 példa: ld. N 17. és 26. oldaltól)

Az Atya

A Szentírásban, az egyetemes egyház liturgiájában az „Isten” szó majdnem mindig az Atyaisten személyét jelenti, akit a zsidók az ÓSZ-i kinyilatkoztatás révén ismertek, aki az idők teljességében elküldte Fiát (Zsid 1,1).

A kérdésünkre a szentírási válaszok: ő „az Isten, mindnyájunk Atyja, aki mindenk fölött áll, mindent áthat, és mindenben benne van”. (Ef 4,6; Ef 3,9, ApCsel 17,28; Róm 11,36; 1Tim 1,17; Őt hirdette nekünk Jézus: Jn 17, 3-6; Mt 19,17; Róm 15,13; 2 Kor 13,11, Lk 15, 11-32; 1 Jn 4,16, Jn 16,27; 20,17)

A Fiú

Jézus Krisztussal kapcsolatos kérdésünkre az ÚSZ-i Szentírás ad választ, amely három forrásból táplálkozik:

Az alapvető forrás a tanítványok húsvéti élménye: Jézus feltámadt, él, legyőzte a halált, és mindenek Uraként megdicsőült.

Ennek az élménynek fényében a tanítványok visszaemlékeztek Jézus szavaira, tetteire és megértették Jézus egyedülálló istenfiúi öntudatának megnyilvánulását.

Az ősegyház teológusai, főképpen Pál és János, felelevenítik az ÓSZ tanítását Istennek teremtő Igéjéről. Ez módot adott annak megfogalmazására, hogy Jézus, aki velük élt, meghalt és feltámadt, maga az emberré lett isteni Ige, nemcsak egy isteni erővel felruházott hős, hanem életében, szenvedésében, halálában és feltámadásában megnyilvánuló isteni Erő.

A Szentlélek

Az ÓSZ-ben a Szentlélek megjelölésére használt kifejezés értelme: „a viharként hatalmas isteni lehelet”, ami természetesen antropomorf kifejezés.

Az Isten „leheletével” teremti a világot (Ter 1,2), ad életet minden élőlénynek (Zsolt 104, 29-30), támasztja a zsidó nép vezéreit és ihleti meg a prófétáit (Szám 11,7; 1 Sám 16,13 stb.).

Az ÓSZ iratai néha megszemélyesítik ezt az isteni Leheletet (pl. Iz 36, 10-14).

A szinoptikusoknál előforduló „Szentlélek” szerepét ezen ÓSZ-i fogalom alapján érthetjük meg. Jézus Isten Lelkével eltöltött Messiás (fogantatása: Lk 1,35; keresztsége: Mk 1, 9-12; a pusztában: Mk 1,12; tanítása kezdete: Lk 4,18).

Aki nem ismeri el, hogy Jézusban a Szentlélek működik, önmagát zárja ki az üdvösségből és nem nyer bocsánatot (Mt 12,32).

Végül a feltámadott Jézus szavait olvashatjuk az ApCsel 1, 5-8-ban: ez az ígélet beteljesedett. Az apostoli egyház híveinek alapélménye volt, hogy elárasztotta őket a Jézus által küldött Lélek.

A feltámadt Krisztus és a Szentlélek elválaszthatatlan kapcsolata Pál Szentlélek-tanának is alaptétele, amit a következőkben foglalhatunk össze:

A Szentléleknek isteni működést tulajdonít, ismeri Isten legbensőbb titkait, igazzá, szentté tesz bennünket, és Isten irántunk való szeretetét önti szívünkbe.

Személyes működést tulajdonít a Szentléleknek: belátása szerint osztogatja kegyelmi adományait, közbenjár értünk,

A Szentlélek elválaszthatatlan Istentől és Jézus Krisztustól. Nem gondol és nem akar mást, mint az Isten és Jézus. A Szentlélek küldetése révén válunk eggyé Krisztussal.

A Mt evangéliumának zárószava (28,19) összefoglalása mindannak, amit az ÚSZ-i Szentírásból a Szentháromság kilétéről megtudhatunk:

Az Atya, a Fiú és a Szentlélek meg van különböztetve egymástól.

Az Atya, a Fiú és a Szentlélek személye létező. Ui. csak személyes létezőnek lehetünk tulajdonai, pártfogoltjai.

Az Atya, a Fiú és a Szentlélek isteni méltósággal bír. A Szentírás és az ősegyház tanításából világos, hogy az Atya Isten, de egy rendbe sorakoztatja vele a Fiút és a Szentleket. A sorrend felcserélhetetlen, de a három egyenrangú.

Az egyház hitvallásaiban: N 50-től

Hiszek egy Istenben...

Az első keresztények nem csupán az Atyaistent imádták, teljes meggyőződéssel Istenként imádták Jézus Krisztust is. Kitérnek ez a korabeli nem keresztény írásokból (Plinius, Kelszosz, Lukianosz), de világosabban kiderül az akkori keresztények imáiból (Hippolütosz: „Minden áldás adásakor ezt mondjátok: Dicsőség neked Atya és Fiú a Szentlélekkel együtt.”)

Ariusz, alexandriai pap az Atya és Krisztus viszonyának kérdését úgy magyarázta, hogy csak egy, örök, igaz Isten létezik: az Atya. Akit a Szentírás „Egyszülöttnek”, „Logosznak” nevez, az Isten legelső és legkiválóbb teremtménye, a semmiből teremtette, mint a többi teremtményt. Ez a Logosz lényegileg különbözik Istentől: Isten változatlan, a Logosz változékony. Ez a Logosz öltött testet Jézusban; Jézusnak azonban nincs emberi lelke, a lélek szerepét a Logosz tölti be. Ariusz követői a Szentlelket is teremtménynek vallották.

Az akkori alexandriai püspök összehívott a városban egy zsinatot, amely megfogalmazta, hogy Jézus nem a semmiből született, hanem az Atyától, nincs alávetve a változékonyságnak; az Atyaisten pontos képmása és semmiben sem tér el tőle. Ez az állásfoglalás azonban nem vetett véget a vitának.

325-ben Konstantin császár Niceában összehívta az első egyetemes zsinatot, amely teljesen elvetette Ariusz tanítását és megfogalmazott egy hitvallást. A zsinat egyetlen, de nagyon fontos tette: az egyház teljes tekintélyével kijelenti, hogy

az értünk emberré lett, meghalt és feltámadt Fiú nem „félisten”, nem valami arkangyali teremtmény,

nem az Isten alatt, de a többi teremtmény fölött álló lépcsőfok,

hanem teljes és igaz értelemben Isten, örök, teremtetlen, mindenható Isten, éppen úgy, mint az Atya. Krisztus és a Szentlélek által közvetlenül Isten létével jutunk kapcsolatba.

Az arianizmus még egy ideig fennmaradt, de nemsokára eltűnt a történelem porondjáról. De a niceai hitvallás az egyetemes egyház szilárd támasza lett, amelyet a 19. sz. protestáns teológusainak megjelenéséig a kereszténység egyik ága sem vont kétségbe.

2.2. Az advent és dogmatikája

A teremtő Atyára és a bűnös, de az Atya ígéréteiben bízó létünkre emlékeztető advent – a teremtés, a bűnbeesés és az ígélet dogmatikája a)

a) Az advent liturgiájának bemutatása

Az advent fogalma: LL 28, V 420), az időszak bemutatása

A latin adventus = jövet szóból származik; a liturgiában az úrjövét a jelentése.

Az egyházi év kezdeti szakasza Krisztus kettős eljövételére utal:

Az Úr történelmi eljövetele (megtestesülése, születése)

Az Úr történelem-végi (eszkatologikus) eljövetele, újraeljövetele a világ végén

Az advent ünneplése

Az aszketikus készüllet és a reményteljes várakozás kettős hangulata jellemzi. Két időszakra különül el:

dec. 16-ig az eszkatologikus várakozás ideje;

„...Ő első eljövetelekor magát megalázva testet öltött, teljesítette a kezdettől fogva neki rendelt küldetést, és megnyitotta számunka az örök üdvösség útját: hogy amikor dicsőséges fényben újra eljön, látható valóságban nyerjük el, amit most ígéretében bízva vártunk.”

Adventi I. prefáció

dec. 17-24-ig Jézus születésére készít elő

„...Őt előre hirdette a próféták szózata, és kimondhatatlan szeretettel hordozta a Szűzanya, az ő közeledtét jelezte Keresztelő János, majd bizonyosságot tett arról, hogy már hozzánk érkezett. Ő megadja nekünk, hogy születésének ünnepét örvendezve várjuk, és így imádságban virrasztva, dicséretében ujjongva találjon minket.”

Adventi II. prefáció

Ezt a gondolatot, lelkületet hangsúlyozzák az adventi prefációk és olvasmányok is.

Az advent kezdete:

Az advent első nyomai a 4-5. sz-ban találhatók Galliában és Spanyolországban. Itt a Kelettel való szoros kapcsolat alapján jan. 6-án, az epifániakor ünnepelték a karácsonyt. Rómában az 5-6. sz-ban kezdték az adventet ünnepelni. Nagy Szent Gergely pápa négy adventi vasárnapot írt elő.

b) Az advent dogmatikája 3 szempontból

1. Az advent emlékeztet a teremtő Atyára.

Isten teremtő tevékenysége magánban foglalja:

a teremtő cselekvést

a gondoskodását a teremtéséről

szuverén hatalmát fölötte

A teremtő Atyáról szóló dogmatikai tanítás (Alszegehy Zoltán: A kezdetek teológiája (Róma, 1994. TKK)

„Nem az a misztikum, hogy milyen a világ, hanem az, hogy egyáltalán van.” (L. Wittgenstein, 1951.)

„...Mert te alkottál mindent, amiből a világ épül, az idők járásának te szabtal törvényt. A te képmásodra formáltad az embert, sőt hatalmába adtad mindazt, amit a világban ámulva látunk, hogy helyettesedként uralkodjék minden műveden, és nagy tetteidért szüntelen magasztaljon Téged, Krisztus, a mi Urunk által.”

Prefáció évközi vasárnapokra V.

„...Mert benned élünk, mozgunk és vagyunk, és földi életünkben nemcsak jószágodat tapasztaljuk napról napra, hanem megkaptuk Tőled az örök élet zálogát. A Szentlélek ugyanis, aki életre keltette a halálból Jézust, már elkezdte isteni működését lelkünkben, így reméljük, hogy a Húsvét szent titkában állandóan részesít minket.”

Prefáció évközi vasárnapokra VI.

Ebben a részben Istennek a kifelé való megnyilatkozásáról lesz szó, vagy másképpen műveiről. Isten létrehoz egy világot, ami létében különbözik tőle.

A megismerő és hívő ember is része a teremtett világnak, Istent nem látja, a teremtésnek nem volt tanúja, csak innen, a létező világból visszatekintve beszélhet a teremtő Istenről. Csak a teremtő Isten adhat magyarázatot arra, hogy honnan van a világ, az ember, mi a célja, rendeltetése.

Az ember szeretné tudni, hogy

mi volt a kezdet,

milyen okok, erők hozták létre az életet, a szellemi öntudatot,

mi a magyarázata a személyiségnek,

mi a magyarázata az erkölcsi felelősségnek, a közösségi életnek,

hogyan az ember szellemi igényei valahol kielégítést nyernek-e?

A kinyilatkoztatásban nem a teremtésre való utalás volt az első lépés. Isten először azt adta tudtára az embernek, hogy ő van, ura a természetnek, a történelemnek, az embernek, – és elvárja tőle uralmának elismerését.

A teremtés tényét az egyház mint hittételt tanítja; minden hitvallás ezzel kezdődik.

A tudomány szerint a föld, az élővilág és az ember is hosszú fejlődési folyamatban (lat. evolúció) alakult ki. Ez nem áll ellentétben a Biblia tanításával, mert az csak annyit mond, hogy a föld, az élet és az ember Istentől van (nem arra a kérdésre válaszol, hogyan jött mindez létre). – Isten fejlődő világot teremtett, de a fejlődés törvényeit is ő alkotta meg.

A bibliai teremtéstörténet irodalmi, műfaji sajátosságai

A kezdetek kérdésével a Teremtés könyvének első három fejezete foglalkozik, természetesen nem tudományos vagy történelmi szempontból, hanem üdvtörténelmi szempontból.

A Szentírás Isten szava, de embereken keresztül könyvben megőrzött szó, ezért magán viseli az emberi tanítás egyéni, kortörténelmi, kulturális és pedagógiai jellegét.

Az első rész irodalmi szabályok szerint összeállított mű. A hat nap időkeretül szolgál, amelyben a szerző elrendezi mondanivalóját. Nyilvánvaló, hogy olyan korban keletkezett, amikor a szombat megszentelése különleges vallási törvénynek számított. Az egész fejezet annak a képszerű bemutatása, hogy Isten a világ teremtője (Zsolt 95; 96,5).

A második rész (Ter 2,4-3,24) az emberről szól, akit Isten különleges gonddal teremt, barátságába fogad, de aki engedetlenségével elfordul tőle, magára vonva ezzel a büntetést, illetve elveszti kiváltságait.

Isten nem büntet, de az Istentől való távolságot (amit a bűn eredményez) az ember büntetésként éli meg. Ezt az élményét antropomorf módon (az emberi világhoz szabott képekkel és kifejezésekkel) úgy fogalmazza meg, hogy megbüntette őt a Teremtő. Ha valaki ezt szó szerint veszi, körülbelül olyan hibát követ el, mint Jucika (aki nem kente be magát

napolajjal, kifeküdt a napra s jól leégett), ha azt állítja, hogy a Nap haragszik rá, s Mariskát kedveli (vagyis azt a barátnőjét, aki bekenve magát olajjal felkészült a napsugárral való találkozásra).

A szöveg értelmezésénél figyelembe kell venni, hogy a szerző saját előadásmódját és világvépiét használja. Istenélményét céltudatosan szerkesztett vallási drámák és ősi szimbólumok segítségével fejezi ki. Ezek a drámák és jelképek a korabeli világvépi elemeket hordozzák. Az elbeszélés nem arról szól, hogyan jött létre a világ és mikor. A teremtéstörténet műfaja: etiológia = prófétai visszatekintés a múltba, vagyis az adott kérdéseire a választ a múltban keresi. Ez a rész protológia = a tanítás a múlt felhasználásával történik, de a jelenre vonatkozik. A teremtéssel kapcsolatba kell hozni az eszkatológiát, a végső dolgokról szóló kinyilatkoztatást. Csak a végső állapot, az örök élet mutatja majd meg, hogy mi igazán az ember, és mi volt az a cél, amit el kellett érnie.

2. Az advent emlékeztet a bűnbeesésre

„...A te végtelen dicsőségedhez tartozik, hogy isteni erőddel segítesz a halandó emberen, és éppen halandó voltunkból szerzel gyógyulást. Így amit veszteségnek tartunk, azt üdvösségünkre fordítod Krisztus, ami Urunk által.”

Prefáció évközi vasárnapokra III.

„...Ő születésével újjá alkotta a régi embert, és szenvedésével minden bűnt eltörölt; majd feltámadásával megnyitotta az örök élet útját, és hozzád, Atyjához az égbe szállva kitérte a mennyország ajtaját.”

Prefáció évközi vasárnapokra IV.

„...Ki megszánva a tévelygő embert, világra született a Szent Szűztől, majd kereszthalála által az örök haláltól megmentett minket, és feltámadva a sírból örök életet ajándékozott nekünk.”

Prefáció évközi vasárnapokra II.

„...Az ő csodálatos műve volt, hogy a Húsvét szent titka által a bűnből és a halál igájából arra a dicsőségre hívott meg minket, mely által választott nép, királyi papság, szent nemzet és a te megváltott néped lettünk. Így mindenütt hirdetjük hatalmas művedet, hogy a sötétségből csodálatos világosságodra hívtál meg minket.”

Prefáció évközi vasárnapokra I.

Az áteredő bűn: az első és az első embereket követő generációk bűnös és tárgyiasult tetteiből fonódó szövevény, amely megnehezíti, sőt lehetetlenné teszi a konkrét egyed számára azt, hogy eljusson Isten színelátására. Az áteredő bűn tehát nem személyes bűn, nem bűnös tett, amiért Isten felelősségre vonna, hanem olyan állapot, amely személyes bűnök alapján jön létre, s amelyben „a harag fiai” (vö. Ef 2,3) vagyunk. A sok egybefonódó és tárgyiasult vétek alkotja a világ vétkét. A világ vétkébe természetesen személyes bűneim is belejátszanak. – E bűnös állapot nem azonos a bűnös hajlammal (Szt. Ágoston: concupiscentia), jóllehet ez is hozzátartozik. – Minthogy az áteredő bűn nem személyes bűn, Isten ezért nem von felelősségre (vö. Ez 18). – A keresztség szentsége nem ezt a szövevényt szünteti meg, hanem megszünteti

ennek végzetszerűségét: Krisztus megváltói művébe kapcsolódva eredményesen küzdhetünk a szövevény ellen (vö. Róm 8, 1-7)!

A bűn nem nemzés útján terjed, hanem kulturálisan adódik tovább (Ágoston az eredeti bűnt valamiféle lelki szennyfoltként tartotta, ami nemzés útján kerül az utódba; s ezért nem tudta elfogadni, hogy Ádám utódainak lelkét közvetlenül Isten teremti). Ezért az áteredő bűn tana mind a monogenizmussal, mint a poligenizmussal összeegyeztethető.

A bűn következményei

Az üdvtörténet a bűnt és a büntetést minduntalan összekapcsolja. A Szentírás ugyanolyan erővel beszél Isten irgalmáról és szeretetéről is. Már az első ember esetében rámutat arra, hogy Isten időt enged a bűnbánatra.

A büntetés legtöbbször a bűn természetes következménye: a lelkiismeret nyugtalansága. A bűn azért eshet egybe a büntetéssel, mert az embert azzá teszi, amit bűnében elkövet. A bűn csak addig marad meg, amíg tart a személyes állásfoglalás. A bánat már magával hozza a bűnből való kiemelkedést.

A világ bűne

Az ÓSZ-ből megállapíthatjuk, hogy a bűn az őszülők tetteiből kiindulva egyre szélesebb körben terjed (Káin, Noé, Babel). A Róm 5,12 erre a szétterjedésre gondol, amikor azt írja: "egy ember által jött a világba a bűn."

A Szentírásban a közös felelősség gondolata is megtalálható, pl. a király bűnének következményeit az egész nép hordozza.

3. Az advent emlékeztet az Atya ígéretére

Az emberiség (s főként a zsidóság) valamiképpen megtapasztalta, hogy Isten a bűn ellenére sem hagyta őt magára (vö. DK1, 260-tól)

A megváltásra szoruló ember

„...Mert úgy szeretted a világot, irgalmas Istenünk, hogy olyan Megváltót küldtél nekünk, aki akaratom szerint hozzánk hasonlóan élt a földön, de minden bűn nélkül. Az ő engedelmissége miatt kaptuk vissza tőled, amit elvesztettünk az engedetlenség bűne által, hogy azt szerethesd bennünk, amit Fiadban kedveltél.”

Prefáció évközi vasárnapokra VII.

„...A bűn ugyan elszakította fiaidat tőled, de szent Fiad vére és Szentlelked ereje által te újból magad köré akartad gyűjteni őket: hogy a nép, amelyet a Szentháromság egy Isten egyesít, mérhetetlen bölcsességed dicséretére Egyházzá váljék, mint Krisztus teste és a Szentlélek temploma.”

Prefáció évközi vasárnapokra VIII.

A Szentírás nem elméleti tanítást ad arról, hogy az ember megváltásra szorul, hanem bemutatja az embert a maga elesettségében és Istent, aki megváltót küld.

Milyen ott ez az ember?

Az őstörténetben az elveszett paradicsom elsősorban nem azt jelenti, hogy az emberre veríték, szenvedés és halál várt, hanem azt, hogy megszakadt a bizalmas kapcsolata Istennel, ami eddig külső és belső békéjének forrása volt. Az ember Isten képmása és hasonlatossága, de csak addig, míg módja van összehasonlítani magát az eredeti képpel. Az elfordulás magával hozta, hogy egymásban sem ismerték fel ezt a képet. Megkezdődött az irigység, a gyűlölet, a testvérgyilkosság. Következményeit Pál a Róm 1, 23-25-ben fogalmazza meg.

Az Egyiptomból való menekülés, a Babilonból való hazatérés tapasztalatai kapcsán a szabadulás várása meglehetősen földi és politikai ízű volt. A bűn terhét az elnyomás, szolgaság konkretizálja, tehát ettől szeretnének megszabadulni.

A próféták és a zsoltárok szövegeiben már található mélyebb gondolat: ki kell emelkedni a bűnből, és közelebb kell jutni Istenhez.

Izajásnál a Messiás a vakok, bénák, leprások gyógyítója és a szabadulás örömhírének közvetítője (35,5).

Izajás rámutat a megváltás lényeges jegyére: a Messiás az áldozati bárány szerepét vállalja, magára veszi az emberek bűneit (53, 4-6). A hangsúly nem azon van, hogy valaki vállalta az engesztelő szenvedést, hanem azon, hogy ez a valaki „Jahve szolgája”, aki „nem vitt végbe gonoszságot és álnokság nem volt a szájában” (uo. 9.).

Az Istenbe vetett bizalom csak akkor állhat helyre, ha meggyőződünk, hogy ő nem tehetetlen a bűnnel szemben és tudja orvosolni a szenvedést.

A küzdelmes élet, a szenvedés nemesítő hatásáról is csak úgy győződhetünk meg, ha olyan valaki járja előttünk ezt az utat, aki valóban önként vállalja, mert osztozni akar sorsunkban, és maga mellé akar emelni bennünket.

A megváltás várása végső fokon az örök élet várása.

A kinyilatkoztatás és a történeti tapasztalás szerint az ember elesettsége abban nyilvánul meg, hogy minduntalan két úrnak akar szolgálni, s nem képes arra, hogy szeretetben megtalálja önmagát. Szeretetet csak személytől lehet tanulni, illetve az nem is tanulással terjed, hanem ráhatással kiváltódik.

Az emberiség a Megváltóban nemcsak azt várta, aki elégtételt nyújt bűneiért, hanem azt is, aki Isten irgalmával és szeretetével szól hozzá. Ezért lett a kegyelmi szóra adott válasz a megigazulása feltétele: „Akik hisznek az ő nevében, azoknak hatalmat adott, hogy Isten gyermekei legyenek” (Jn 1,12).

2.3. A karácsony dogmatikája

a) A karácsony liturgiája

A karácsony fogalma, az ünnep leírása, bemutatása LL 114. o.

A karácsony és az epifánia ünnepének kialakulása a 4. sz-ra esik. Hátterében egy pogány ünnep és egy keresztény eretnek-mozgalom áll.

A pogány nap-teológia – a Nap születésnapját ősi mitológiai alapon dec. 25-én ünnepelték. Mivel Krisztus az „igazság Napja” (Mal 3,20), „a világ világossága” (Jn 8,12), „az igazi világosság, mely minden embert megvilágosít” (Jn 1,9), ezért Jézus születését dec. 25-én kezdték ünnepelni.

Arianizmus – a karácsony ünnepének dogmáját a niceai zsinat hirdette ki: „született, de nem teremtmény, az Atyával egylényegű... Isten az Istentől...” (Hitvallás)

Az epifánia, Krisztus születésének ünneplése Keleten jan. 6-án történt. Ez is egy pogány ünnep kiszorításával kapcsolatos. Ez a nap Egyiptomban a téli napfordulónak volt szentelve. Kialakulásában a gnoszticizmusnak volt szerepe, ami szerint az istenség csak a keresztelekor szállt Jézusra. Ezért ők nem a születést, hanem Jézus istenné avatását ünnepelték, ami a keresztelekor történt.

b) Dogmatikája

„...Az Ige megtestesülésének titka által dicsőséged új fénye ragyogott föl nekünk, hogy amikor látható alakban ismerjük meg az Istent, a láthatatlan világ szeretetére gyulladjunk általa.”

Karácsonyi I. prefáció

„...Világra jöttének most ünnepelt szent titka révén láthatóan megjelent köztünk a láthatatlan, élő Isten. Az idő kezdete előtt született, mégis időbeli létezését vállalt: hogy önmagában felemeljen mindent, ami veszni indult, így helyreállítsa a világ rendjét, és az elbukott embert ismét a mennyek országába hívja.”

Karácsonyi II. prefáció

„...A mai napon felragyogott benne megváltásunk fénye: az örök Ige gyarló emberségünket magára vette, és ezzel a halandó emberre fogyhatatlan dicsőség származott, sőt csodálatos cserével miénk lett isteni, örök és boldog élete.”

Karácsonyi III. prefáció

„...Te Krisztusban ma kinyilatkoztattad a nemzeteknek üdvösségünk titkát, hogy világosság áradjon rájuk, és amikor Fiad halandó testünkben megjelent, halhatatlanságának fényével újjá alkottál minket.”

Prefáció Urunk megjelenéséről (Vízkereszt)

A megtestesülés (incarnatio) címszavak: DK1 340-41, 464-től

A megtestesülés azt jelenti, hogy a második isteni személy (a Fiú) szeretetből és üdvösségünk érdekében emberré lett. A megtestesülés tehát a szentháromságos Isten kezdeményezése, szabad akaratú elhatározása.

Jézus életének misztériumai

A misztérium tárgyalásának módja: a misztérium szóval a gnosztikusok a titkos kinyilatkoztatást jelölték. A qumráni szövegek Istennek a végső időkre vonatkozó terveit értik rajta. A szinoptikusok pedig Isten országának titkairól beszélnek, amelyeket csak azok értenek meg, akik hittel fogadják Jézus tanítását.

Teológiai értelemben igazi misztérium maga Isten, továbbá azok a módok, ahogyan kitárul az emberek előtt és közeledik felénk.

Isten Jézus Krisztusban az emberi élet egész keresztmetszetét használta fel arra, hogy önmagát kifejezze.

Amikor Jézus életének misztériumait tárgyaljuk, figyelembe vesszük az egzegézis megállapításait. Nem arra törekszünk, hogy az evangéliumok alapján Jézus életét ismertessük, hanem arra, hogy azok dogmatikai tartalmát kifejtjük. Az egzegézis alapelve az, hogy az

evangéliumok nem akarnak élettörténetet vagy történelmet nyújtani, hanem teológiai-krisztológiai tanítást az üdvtörténeti valóság alapján. Nem Jézus magánszemélye a téma, hanem Jézus, a Megváltó. Az igehirdetést az érdekelte, aminek az emberi üdvösség szempontjából jelentősége volt: vagyis, hogy milyennek mutatta magát Isten az emberek iránt, és milyen legyen az ember válasza.

A gyermekkor eseményei

Máté és Lukács visszatekint a gyermekkorra, de valójában nem a gyermekkor eseményeit mutatják be, hanem Jézus gyermekkorát mint az üdvtörténet részét. Lukács bevezetést ad egy olyan történéshez, amely majd az üdvösség örömhírét elviszi a föld határáig. Máté pedig drámai feszültséggel kezdi: József, mint igaz ember, a nép nevében elfogadja Jézust, de Izrael népe elveti. Vagyis Lukács és Máté megmutatják, hogy Jézusban az ÓSZ-i jövendölések teljességek be.

Angyali üdvözlés

Teofániákkal már az ÓSZ-ben is találkozunk, általában Isten angyala hozza az üzenetet. Akik Jézus feltámadásának tudatában tekintettek vissza földi életére, azok az angyali híradásban is felismerték az Atya és a Fiú kapcsolatának kinyilvánítását. Lukács leírásában megtaláljuk a hivatkozást a Szentháromság személyeire: a Szentlélek száll rád, a Magasságbeli ereje megárnnyékozik és a szent, aki téled születik, Isten Fia lesz (1,35).

A megtestesülés tehát Isten kezdeményezése, szabad akaratú elhatározása. Az angyali üdvözléssel a megváltás terve kezd konkrét formát ölteni. Mária pedig összekötő kapocs az örök terv és a megvalósulás között; rajta keresztül vált az isteni terv üdvtörténeti eseménnyé.

A szüzi fogantatás

Máté és Lukács azt mondják, hogy a Fiú emberré levése nem házasság közbejöttével történt, hanem szüzi fogantatással. Ezt nem hagyomány vagy hitbeli felfogás mondatja velük, hanem az apostoli tanítás. Ennek a tanításnak előzményei az ÓSZ-be nyúlnak.

A Messiásnak – az ígélet szerint – Ábrahám utódaiból kell születnie, a jövendölés szerint Dávid családjából. Az evangélisták Jézus Dávid családjához való tartozását Józsefen keresztül jelölik meg. A nyilvánosság előtt József úgy szerepel, mint Mária férje, Jézus atyja. A törvény előtt Jézusnak – de Máriának is – Józsefen keresztül kellett Dávid családjához és az ÓSZ-i üdvrendhez tartozni.

A szüzi fogantatásnak viszont következményei voltak, és Józsefnek jogában állt, hogy felelősségre vonja (elbocsássa) Máriát. A végső megoldás az, hogy József kinyilatkoztatást kap a gyermek kilétéről.

Az egyház kifejezte azt a hitbeli meggyőződését, hogy Mária mindvégig szűz maradt, vagyis benne maradék nélkül megvalósult az osztatlan önátadás Istennek. A Bibliában a szűz kifejezésnek elsősorban nem biológiai, hanem vallási jelentése van. Nagyjából ezt jelenti: erkölcsileg tiszta, Istenhez közel álló, Istennek szentelt lény (vö. Ef 5,27; Kol 1,22 – ilyen értelemben Mária szűz volt a szülés előtt, alatt és után is).

A születés

Máté nem tér ki a születés körülményire. Idézi Izajás jövendölését, hogy a gyermekben megvalósul az Immanuel-gondolat. Ha egyszer beleszületett az emberi nembe, többé nem fordulhat el tőle és az emberiség sem tagadhatja meg őt egyetemesen.

Lukács konkrétan fogalmaz:

Jelzi, hogy nemcsak a régi szövetség irányulhat Krisztusra, hanem az egész emberi történelem (Római Birodalom szerepeltetése).

Mária Názáretben lakik – a jövődölések Betlehemet említik a Megváltóval kapcsolatban; az egybehangolást a pogány kormányzati szervek végzik.

Isten országának erői feltartóztathatatlanul kiáradnak. Isten angyalok közbejöttével készíti hódolatra a pásztorokat.

A betlehemi esemény elbeszélésére is érvényes a megállapítás, hogy az evangélista a feltámadás ismeretében tekint vissza a múltra. De azt is tudjuk, hogy Jézus életútja minden kegyelmi telítettség mellett is egészen emberi volt.

Születése olyan, mint minden emberé. Anyja pólyába takarja és jászolyba fekteti. Nincs ragyogás, Isten fia egy lett közülünk. Az isteni személy ki tudja üresíteni magát odáig, hogy elrejtőzik egy gyermek hallgatásában és tehetetlenségében. Csak így tud beépülni a családba, a társadalomba, a vallási és politikai közösségbe. Semmitől sem irtózik, ami emberi, mindent magára vesz, hogy megszenteljen.

Jézus születésével megjelent valaki a földön, aki személy szerint az Isten Fia. Emberi alakjában megvalósult az istengyermekség állapota. A karácsony a teljes és végleges kinyilatkoztatás eseménye. Isten már nem üzen, hanem itt van, „Isten jósága és emberszeretete” öltött benne testet (Tit 3,4).

2.4. A húsvét dogmatikája

A megváltás és a halálon túli lét dogmatikája

a) A húsvéti idő bemutatása LL 97-től

A nagyböjt dogmatikájához:

„...kegyesen megadod hívő népednek, hogy évről évre a megtisztult lélek örömeivel várják Húsvét szent titkának ünnepét: most többet imádkozzanak, buzgóbban gyakorolják az irgalmasság tetteit, s az újjászületés szentségei által az istengyermekség teljességére jussanak.”

Nagyböjt I. prefáció

„...Te gyermekeid lelki tisztulására üdvös időt rendeltél, hogy szabaddá váljanak minden bűnös vágytól, és úgy használják a mulandó javakat, hogy többre tartsák az örök élet kincseit.”

Nagyböjt II. prefáció

„...Te úgy akartad, hogy önmegtágadással dicsőítsünk téged, bűnös vágyainkat féken tartsuk, és a nélkülözőket segítve atyai jóságodat kövessük.”

Nagyböjt III. prefáció

„... testi böjtölésünkkel a bünt fékezed, fölemeled a lelket, szent erőt és jutalmat bőven adsz Krisztus, a mi Urunk által.”

Nagyböjt IV. prefáció

„...Ő, amikor negyven napon át a földi tápláléktól megtartóztatta magát, megszentelte böjtjével az önfegyvelmezésnek ezt a módját. A sátán minden cselvetését legyőzve megtanított arra, hogy a romlás kovászának ellenálljunk, így méltó lélekkel ünnepeljük a Húsvét szent titkát, és az örök húsvétra is eljussunk.”

Nagyböjt I. vasárnapjának prefációja

b) A húsvét dogmatikája 3 szempontból: a Jézus megváltói halálára, feltámadására és mennybe-menetelére emlékeztető húsvéti ünnepkör

Jézus megváltó halála (megváltás)

„...Ő tanítványainak saját halálát előre megmondta, a szent hegyen megmutatta nekik dicsőségének fényét. Így világossá tette számunkra, amit a törvény és a próféták tanúsága hirdet, hogy szenvedésére a feltámadás örök fénye virrad.”

Nagyböjt II. vasárnapjának prefációja

„...Bár ő maga semmit sem vétett, az ítélet ártatlanul érte, a bűnösökért mégis szenvedést vállalt. Az ő halála bűneinket elvette, feltámadása megigazulást adott nekünk.”

Virágvasárnapi prefáció

„...Fiadnak üdvözítő szenvedése által az egész világ felismerte, milyen nagy hálával tartozunk neked: a kereszt kimondhatatlan ereje nyilván hirdeti, hogy Krisztus győzött a világon, és megfeszítve Úrrá lett rajta.”

Prefáció Urunk szenvedéséről I.

„...Már közeledik Üdvözítőnk szenvedésének és dicsőséges feltámadásának ünnepe, amikor örvendüink, hogy megtörte az ősi ellenség gögjét, és újra átéljük megváltásunk szent titkát.”

Prefáció Urunk szenvedéséről II.

Jézus Krisztus életáldozatának értelme: a bűn elszakította az emberiséget Istentől. Az emberiség önerőből sosem tudta volna áthidalni az Isten és az ember közti mérhetetlen szakadékot, amelyet a bűn okozott. Jézus eljött, magára vette az emberiség bűnét és e bűn végzetes következményeit hordozó testét (földi életét) halálra adta, hogy e test pusztulásával együtt a tengernyi bűn és annak végzetes következményei is megsemmisüljenek. De Istenként kiszakadt a halál birodalmából (feltámadt), hogy mindazokat, akik az ő föláldozott és föltámadott életébe kapcsolódnak („eszik az ő testét”), elvezesse az Atyához.

A megváltó szenvedésre emlékezünk

Jézus nyilvános működését a szenvedés zárja le. A szinoptikusokat úgy is lehet nézni, hogy igazi céljuk a szenvedés leírása.

Jézus önként vállalja a keresztet, karizmatikus erejét nem veti latba, hogy szenvedését megakadályozza vagy enyhítse. Az evangélisták azt is jelzik, hogy nem földi esemény játszódik le, hanem az üdvtörténet kifejelete.

A szenvedés napjaiban Isten terve teljesül, amelynek egyes mozzanatait az ÓSZ is jelezte. Különösen Máté utal a beteljesedésre. Lukácsnál a sorok közül kiolvasható az együttérző és együtt-szenvedő szemlélet. Jánosnál a szenvedő Messiásban is meglátjuk az Isten Fiának dicsőségét. Az utolsó vacsorán imádkozik egyházáért, Pilátus előtt megostorozva is uralkodói méltósággal viselkedik, a kereszten gondoskodik övéiről. Királyi címét három nyelven függesztik a feje fölé. Akkor kezd uralkodni, amikor a leggyengébbnek látszik.

Jézus előkészítette tanítványait a szenvedés misztériumára. A Messiás szenvedése a zsidó vallási hagyományban a prófétai utalások ellenére idegen maradt. Amikor Jézus először említette tanítványai előtt, még Péter is a Messiás lealacsonyítását látta benne. Jézus pedig a maga órájának nevezi ezt az időpontot, s állítja, hogy ezért jött a világra (Jn 12,27).

Az Olajfák hegyén tudatában van, hogy ki kell ürítenie a kelyhet, amelyet az Atya adott (Jn 18,11). A tanítványokat csak a feltámadás győzte meg, hogy a szenvedés a megváltás örök tartozéka.

Az isteni terv teljesülése nem megjátszott dráma. Ha Isten a megváltásra ezt a módot választotta, nyilván azért tette, mert így jobban kifejezhette és maradék nélkül igazolhatta, hogy a megváltás indítéka atyai szeretete.

Az apostoli egyház elsősorban azzal igazolta Jézus halálának megváltó erejét, hogy az ÓSZ-i jövendölések teljesedtek benne. A feltámadás után maga Jézus világosította fel erről tanítványait: „Megírták, hogy a Messiásnak szenvednie kell, és harmadnapra feltámad a halálból. Nevében bűnbánatot és bűnbocsánatot kell hirdetni minden népnek” (Lk 24,46). Itt azt kell meglátnunk, hogy az ÓSZ-ben egyre jobban kialakult a közvetítő képe, aki a nép bűneit hordozza, és áldozatul adja magát (Iz 53).

Az egyház tehát nem szégyenkezik Krisztus halála miatt, hanem úgy beszél róla, mint Isten szeretetének bizonyítékáról.

A Szentírás rámutat, hogy Jézus szenvedésében a személyes értékek a lényegesek. Ezeknek van megváltó erejük, nem a fájdalom elviselésének. Jézus viselkedésének forrása az Atya és az emberek iránti szeretet. Nem a szenvedést akarta, hanem a küldetését vállalta és teljesítette. Szemlélete tehát azért áldozat, mert a legmagasabb célért adta oda életét.

Az a magatartás, hogy engedelmes volt a halálig, nemcsak a szenvedésre vonatkozott, hanem egész lelkületét jellemezte. Amilyen mértékben szerette az Atyát, és amilyen mértékben azonosította magát a bűnös emberrel, olyan mértékben akarja a kiengesztelődést. Azért jött, hogy élete feloldódjon a bűnös ember megmentésében. Az, hogy Krisztus mindig az áldozat szellemében élt, nem azt jelenti, hogy életét valamilyen szomorú, vezeklő hangulat hatotta át. Csak a szenvedés idején említi a halálos szomorúságot (Mt 14,34).

Mivel a bűn lázadás Isten tekintélye ellen, ezért csak engedelmisséggel lehet jóvátenni. A Róm 5, 12-17 az első Ádám engedetlenségét a második Ádám engedelmisségével állítja szembe.

Az utolsó vacsorán az eukarisztia alapításával áldozatának jelképét adja: a kenyér és a bor színe alatt áldozati testét és vérének adja eledelül egyházának. Az eukarisztia új és örök szövetséget hoz létre, mert Jahve szolgájának feláldozását szimbolizálja: az áldozat az Isten Fiának teste és vére, aki nemcsak a kereszten függött, hanem feltámadásában meg is dicsőült. Húsvét után már könnyebb volt felismerni, hogy az eukarisztiában nem földi értelemben vett testet és vért kell enni és inni, hanem természetfölötti eledelt.

Az Olajfák hegye: engesztelés és elégtétel. Az evangélisták elmondják, hogy Jézus az utolsó vacsora után kiment az Olajfák hegyére. Három apostolt vett maga mellé; arra kérte őket, hogy vele együtt virrasszanak és imádkozzanak. Ez már az egyház bevonása a megváltás művébe. A választ Pál fogalmazza meg a Kol 1,24-ben.

Az ÚSZ-ben kezdettől fogva megtalálható az engesztelő áldozat gondolata. Krisztus engesztelése egyúttal elégtétel is volt. Az egyház a trienti zsinaton a bűnbocsánat jogosultságát ebből az elégtételből vezette le: „Az elégtétel által, amelyet bűneinkért vállalunk, hasonlókká leszünk Krisztushoz, aki eleget tett bűneinkért. Ebből ered a mi képességünk az elégtételre, s egyúttal annak a záloga, hogy ha vele együtt szenvedünk, vele együtt meg is dicsőülünk.”

Az engesztelés és az elégtétel nem a büntetés elviselésében áll, hanem a személyes hódolat következménye. „Krisztus istenember létére tiszta volt, mint Isten, de úgy hordozta a felelősséget, mint ember. Szenvetésében megismerte a bűnös lét következményét, de egészen fiúi hódolattal engedelmeskedett az Atyának.” (R. Guardini)

Kereszt és megváltás

Az áldozat befejezését a keresztre feszítés jelenti. Pál apostol azt fejt ki, hogy az áldozat hogyan befolyásolta a bűnös embernek Istenhez való viszonyát. Krisztus annyira magára vette vétkeinket, hogy szinte részesült a bűnben és az átokban (2 Kor 5,21; Gal 3,13).

Isten igazságossága megköveteli a bűn elítélését, de az ítéletet nem a bűnös emberiségen hajtotta végre, hanem „elküldte Fiát a bűn miatt a bűnös testhez hasonló alakban, hogy elítélje a testben levő bűnt” (Róm 8,3)

A feltámadás

„...Ő az igazi Bárány, aki elvette a világ bűneit, halálunkat halálával megtörte és feltámadásával új életet szerzett nekünk. A húsvéti öröm ezért kiárad az egész földre, a nagyvilág örvendezve ujjong,...”

Húsvéti prefáció I.

„...Valóban méltó és igazságos, illő és üdvös, hogy minden időben magasztaljunk, Urunk téged, de különösen most, a húsvéti időben, midőn áldozattá lett értünk Krisztus, a Húsvéti Bárány. A világosság fiai lettünk, és örök életre születünk általa, a mennyország ajtaja kitarul nekünk, mert Fiad halála óta a mi halálunk sem reménytelen elmúlás, és feltámadása által mindnyájan új életre támadunk.”

Húsvéti prefáció II.

„...Valóban méltó és igazságos, illő és üdvös, hogy minden időben magasztaljunk, Urunk, téged, de különösen most, a húsvéti időben, midőn áldozattá lett értünk Krisztus, a Húsvéti Bárány. Ő szüntelenül felajánlja értünk életét, és színed előtt állandóan pártfogol minket; feláldozva önmagát nem hal meg soha többé: halálában lett örökkön élő áldozat.”

Húsvéti prefáció III.

„...megsemmisült a múlt, az elesett világ újra éled, és életünk teljes épségét visszanyerjük Krisztus által.”

Húsvéti prefáció IV.

„...odaadta érettiünk életét, a régi áldozatok helyett kereszthalála lett a tökéletes áldozat, és üdvösségünkért felajánlva néked önmagát, ő lett a főpap, az oltár és az áldozati Bárány.”

Húsvéti prefáció V.

A bibliai beszámolókat illetően (pl. az emmauszi jelenettel kapcsolatban) a II. Vatikáni Zsinat tanítása szerinti értelmezés figyelembe veszi, hogy az evangélisták a feltámadt Krisztussal való találkozásokat sajátos műfajú kompozíciókban, ún. megjelenési elbeszélésekben vagy krisztofániákban fogalmazták meg. Ezek skémája nagyjából azonos. Az egyedülálló Lk-féle elbeszélés lényege: az ősegyház tagjai a Feltámadott jelenvalóságát az igeliturgiában és az eukarisztia ünneplésében tapasztalták meg. A két tanítvány az apostoli közösséget, az ősegyházat jelképezi. Az a mozzanat, hogy eleinte nem ismerik fel az idegenben Jézust, a nagypéntek utáni sötétség és reménytelenség állapotára utal.

Az igeliturgia előkészület a felismerésre (de már ebben is jelen van a Feltámadott!). Az eukarisztiában beteljesül a találkozás. Emmausz mindenütt ott van, ahol az eukarisztiát ünneplik.

A feltámadás

Az evangélisták a húsvéti hit fényében beszélnek Jézusról. Az apostoli igehirdetésben Jézus feltámadása azt jelentette, hogy az Atya igazolta Fiát mint Messiást.

Krisztus feltámadásáról nem elég azt mondani, hogy a halálból visszajött az életbe. Ő nem a földi életbe tért vissza, hanem magára öltötte a megdicsőülés, az örök élet állapotát.

Krisztusról azt állítjuk, hogy átment a végérvényes állapotba. Nem érvényesek rá a földi élet törvényei, az anyagcsere és más biológiai törvények. Az apostolok látták, hogy Krisztus meghalt, de most itt van és megmutatja magát. Azt is tudták, hogy több mint amennyit mutat, hiszen egy ismeretlen világból jelenik meg. Élményüket azzal a szóval fejezik ki, hogy hisznek. Együttal azt is tudták, hogy Krisztus feltámadása elválaszthatatlan az üdvösségtől.

Jézus feltámadásának valóságát a ránk maradt apostoli egyház irataiból ismerjük. Ezekből az tűnik ki, hogy a keresztény igehirdetés kezdete és lényege Jézus feltámadása volt. A hit tartalma az volt, hogy a feltámadt Krisztus benne él egyházában.

Az igehirdetés igyekezett olyan tanúkat megnevezni, akik átélték Krisztus megjelenését. A szentírási szövegek abban is következetesek, hogy a feltámadást isteni közbelépésnek tulajdonítják.

A feltámadás történetiségét nehéz meghatározni. Nem olyan történeti tény, mint pl. a keresztre feszítés: mert senki sem volt közvetlen tanúja annak, hogyan elevenedett meg a sírban; mert a feltámadt Krisztus már nem ennek a világnak tagja, hanem egész emberségével átment a természetfölötti rendbe, az örök életbe.

Ezért léte kívül esik a durva érzékelő tapasztalás körén. A jelenések esetében elsősorban nem látomásokra kell gondolnunk, hanem a tanítványoknak arra az élményére, hogy a nagypéntek után valaki erőt ad nekik (hiszen bátran kiállnak a zsidók elé, és halált megvető bátorsággal hirdetik, hogy Jézus él, ott van közöttük, „találkoztak” vele).

Az ember feltámadásának tétele DK2 193; 479-481; 461; 462

A mennybemenetel

„...Urunk Jézus, dicsőséges királyunk a bűnt és a halált legyőzte, és az angyalok csodálatára a mai napon fölment a mennybe, hogy Istennél értünk, emberekért közbenjárjon, ítélje a világot, és uralkodjék rajta. Ő nem azért távozott, hogy magára hagyja az esendő embert, sőt reménységgel tölt el minket, titokzatos testének tagjait, hogy követhetjük a mennybe, ahová mint az Egyház feje és az élet szerzője érkezett.”

Prefáció Urunk mennybemeneteléről I.

A modern bibliaértelmezés szerint a mennybemenetelről szóló elbeszélés teológiai célzattal szerkesztett vallási dráma, amely jelképek segítségével fogalmazza meg Jézus megdicsőülését, égi győzelmét, és lezárja a megjelenések időszakát. A dráma megalkotásának motívumai egyrészt az első liturgikus és katechetikai formulák (Fil 2,9; Ef 4,8-10, 1 Tim 3,16), másrészt ÓSZ-i elbeszélések az igazak mennybemeneteléről (Ter 5,24, 2 Kir 2,11). Az ilyesfajta szimbolikus leírás ismert volt a pogányságból érkezett keresztények között is (a megdicsőülés ilyesfajta leírása látható Ganümedész, Daphné, Romulus, Augustus, Tüanai Apolloniosz stb. esetében).

Mennybemenetel

Leírását egyedül Lukácsnál találjuk (24,51; ApCsel 1,2-). Jézus a negyvenedik napon az Olajfák hegyén válik el tanítványaitól, fölemelkedik, felhő takarja el szemük elől. A leírásban kétségtelenül van szemléltetés. Nehéz eldönteni, mennyi a képszerűség, és mennyi a tárgyi adat. A negyven nap emlékeztet Mózes és Illés történetére, Jézus böjtölésére. A Bibliában a negyvenes szám a teljesség kifejezése: Jézus a feltámadásban minden dicsőséget megkapott; mennybemenetele a megjelenések lezárása.

Mennyország, pokol, tisztítóút: Dk2 398-399, 406; 501, 504, 397-398; 441; 494; 438; 596.

2.5. A pünkösöd dogmatikája

a) Liturgiája (az ünnep bemutatása) LL 214.

b) Dogmatikája

(A Szentlélekről szóló dogmatikai tanítás DK1, 502-től, 542-től)

„...Te Húsvét szent titkát azzal tetted teljessé, hogy ezen a napon elküldted a Szentlelket azoknak, akiket az egyszülött Fiaddal való közösség révén gyermekeiddé fogadtál. A Szentlélek Pünkösdkor, az Egyház születése napján minden népre kiárasztotta az istenismeret fényét, és a sok különböző nyelvű embert az egy közös hit megvallásában egyesítette.”

Prefáció Pünkösöd szent titkáról

„...Ő, miután fölment a mennybe, helyet foglalt jobboldon, és fogadott fiaidra kiárasztotta a megígért Szentlelket.”

Prefáció a Szentlélekről

„...benned élünk, mozgunk és vagyunk, és földi életünkben nemcsak jóságodat tapasztaljuk napról napra, hanem megkaptuk tőled az örök élet zálogát. A Szentlélek ugyanis, aki életre keltette a halálból Jézust, már elkezdte isteni működését lelkünkben, így reméljük, hogy a Húsvét szent titkában állandóan részesít minket.”

Prefáció évközi vasárnapokra VI.

„Áldjon meg benneteket a mindenható Atyaisten, aki vízből és Szentlélekből új életre támasztott, és fiaivá fogadott, és őrizze meg lelketekben atyai szeretetével az istenfiúság kegyelmét!

Áldjon meg benneteket az egyszülött Fiúisten, aki megígérte, hogy az igazság Lelke az Egyházzal marad, és adjon erőt nektek az igaz hit megvallására!

Áldjon meg benneteket a Szentlélekisten, aki lángra gyújtotta a tanítványok szívét a szeretet tüzével, és vezessen el mindnyájatokat Isten boldogító országába!”

Áldás a bérnálási mise végén

Isten Lelke az Ószövetségben

A héber a ruah szóval fejezi ki, jelentése: heves légmozgás, életerő, akarat, – lélek.

A ruah szót használják teológiai értelemben ott, ahol a szó az Istentől (Jahve, Elohim) kiinduló lelki erőt, prófétai erőt, vagy közvetlenül az Isten lelkét jelöli. Erre 60-70 példát találunk (Mtörv 26,8; a korai történeti könyvekben: Bír 13,25; 1 Sám 19,20; 1 Sám 11,6; 2 Sám 23,2; Iz 42,1; 61,1; 63,10).

A Lélek megtapasztalása az Újszövetségben

Pál apostol a Gal 4, 4-6-ban röviden összefoglalja a keresztyén lelki tapasztalatot. Az ősi ígérek beteljesülése megkezdődik avval, hogy az Atya elküldte Fiát, ezáltal az Atya fiaivá, a Fiú testvéreivé leszünk; ez a tapasztalat a *Lélekben* megy végbe. Jézus tanítványait az a tapasztalat lelkesíti, hogy beteljesedik a zsidóságban élő két nagy remény: Jézus a Lélek által felkent Messiás, mi pedig az ő Szentlelkével megajándékozott nép vagyunk.

A Lélek első megtapasztalása

Megkeresztelkedésekor Jézus megtapasztalta, hogy az Atyaisten elfogadta őt, és a Lélek működik benne.

A Mk 3,28 alapján a Jézus hatalmát vitató kérdés már életében azon fordult meg, hogy milyen Lélek lakik benne. Jézus „Isten Lelkével” (Mt 12,28) űzi ki a démonokat, ellenfelei viszont azt állítják, hogy „tisztátalan lélek szállta meg” (Mk 3,30).

A Szentlélek elleni bűn tehát abban áll, hogy elutasítják Jézus küldetését, és kétségbe vonják lelki hatalmát; aki ezeket tagadja, az a Szentlelket káromolja.

A Lélek megtapasztalása Húsvét után

Amilyen keveset beszélt Jézus igehirdetésében a Lélekről, olyan határozottan állítják már a húsvét utáni első hagyományok, hogy a Szentlélek működött Jézusban, amikor hirdette Isten elérhető országát, sőt, fogantatásától feltámadásáig a Lélekből élt. A Lélekben történő megtapasztalás az a húsvéti tapasztalat, hogy a megdicsőült Úr a Lélekben jelen van, és közösségében tevékenykedik. A tanítványok megtapasztalták és leírták, hogy a Lélekről szóló ÓSZ-i ígéretek beteljesedtek.

A Lélek úgy van jelen a közösségben, mint egykor a templomban (vö. 1 Kor 3,19; 6, 12-20). A nők is megkapják a Lelket (vö. ApCsel 2,17; Gal 3,26). Bölcsesség, istenismeret, a hit ereje (vö. 1 Kor 12, 4-11); bátorítás a hitről szóló tanúságtételre, főleg üldözések idején (Mk 13,11; Mt 10,20, Lk 12,12); a Lélek vezetése (vö. ApCsel 8,39; 20,22)

Pál és a Lélek megtapasztalása

Pál életét gyökeresen átalakítja a találkozás a feltámadt Krisztussal, akinek követőit addig üldözte. Most, amikor Isten kinyilatkoztatta neki Fiát (Gal 1,15) és meghívta, hogy hirdesse „Fiának evangéliumát” (Róm 1,3), már csak az Úrnak akar szolgálni:

aki a Lélekben feltámadt és megdicsőült a Lélekben működik

akinek a Lelke hitre vezet

aki egyesíti a hívőket és adományokat oszt a közösségek felépítésére

aki mindebben úgy ismerteti meg magát, mint az Atya és a Fiú Lelke.

A páli teológiának középpontja: a pneumatikus (szellemi, lelki) létben élő feltámadt Megfeszített, akit az Atya küldött, hogy megtörje a bűn hatalmát, aki új életet tesz lehetővé, amely „a Lélek és a Krisztus Jézusban való élet törvényét” követi (Róm 8,2).

A Lélek funkciója

Jézusra, az Úrra mutasson (1 Kor 12,3)

ez az új élet „Krisztusban” vagy a „Lélekben” élt élet (vö. Gal 2,17, 1 Kor 6,11; Róm 15,16, 2 Kor 3,17)

Ki a Lélek?

Pál a Lelket nem névtelen erőnek tartja, hanem a megdicsőült Úr működésének, Isten adományának és erejének.

A Lélek cselekvő alanyul bizonyul: a megszabadítás folyamatában (Gal 4, 5-7, 2 Kor 3,17), az új élet adásában 2 Kor 3,6; a megszentelésben 1 Kor 6,11; Róm 15,16; a karizmák ajándékozásában 1 Kor 12; inspirálja az igehirdetőt (1 Tessz 1,5; 2 Kor 3,6)

Hogy ki a Szentlélek, azt csak abból kiindulva tudjuk meghatározni, hogy mit cselekszik. A hívők a Lélekben tapasztalják meg, hogy Isten Krisztusban hozzájuk fordul, új életlehetőséget (szabadság) ajándékoz nekik. A feltámadt Megfeszített a Lélek által fűzi magához és egymáshoz a híveket.

3. AZ ÜDVTÖRTÉNET VALAMENNYI MISZTÉRIUMÁT FELIDÉZŐ ÉS VALÓSAN MEGJELENÍTŐ EUKARISZTIA A SZENTMISÉBEN

3.1. A szentmise mint központi misztérium

A szentmise mint az üdvtörténet valamennyi misztériumának emlékezete és megjelenítője

Közösségi eukarisztia-ünneplés

a) Liturgiája (A mise és főbb részei: LL 174.)

A misének megvan a szilárd váza, azaz struktúrája (ld. 4 főrész)

A szentmiséhez szükséges tárgyak, kellékek:

oltár, terítő, kereszt, gyertyák, misekönyv

presbitérium: ambó – olvasmányok könyve, asztalka – kehely – fölszerelésével

kehely fölszerelése: korporálé (kehelyabrosz), purifikatórium (kehelytörlő), palla (kehelyfedő), paténa – áldoztató edények

b) Dogmatikája

„... Ő az igazi örök Főpap, ki üdvösségünkért feláldozta önmagát, és minden időkre szóló áldozatot rendelt, meghagyva, hogy emlékezetére mi is felajánljuk néked. Ha értünk adott testét magunkhoz vesszük, erőt áraszt lelkünkbe, ha értünk ontott véréét isszuk, tisztára most minket.”

Prefáció a legszentebb Oltáriszentségről I.

„...Az utolsó vacsorán apostolaival együtt étkezett, és örökül hagyva üdvösségszerző kereszthalálának emlékét, feláldozta önmagát, mint szeplőtelen Barányt, tökéletes, dicsőítő ajándékkul neked. E szentséges titok által táplálsz és megszentelsz hívő népedet, hogy a földkerekségen minden ember az egy hit világosságában éljen, és szeretetben forrjon eggyé. E csodálatos szentség asztalához azért járulunk, hogy boldogító kegyelmed töltsön el minket, és egyre jobban magunkra öltözzünk szent Fiadat, Jézus Krisztust.”

Prefáció a legszentebb Oltáriszentségről II.

„...(az oltár) az a fölséges hely, ahol Krisztus áldozatát titokzatos módon szüntelenül bemutatjuk neked, tökéletes dicséretet nyújtunk, és megkapjuk a megváltás gyümölcsét. Itt terítjük meg az utolsó vacsora asztalát, itt táplálkozunk Krisztus testével, amely egy családba gyűjt minket a szent Egyházban. Itt nyerik el híveid a Szentlelket Krisztusból, mint lelki sziklából, és általa lesznek ők is szent áldozattá és élő oltárrá.”

Prefáció oltárszenteléskor

Megjeleníti a kereszthalál és a feltámadás misztériumát (amikor a pap „bemutatja” a misét, valójában „rámutat” a titokzatos módon megjelenített krisztusi áldozatra és feltámadásra: Íme, hitünk szent titka!)

A szentmise a keresztény élet forrása

Az eukarisztia ünneplése az egész keresztény élet középpontjában áll. A II. Vatikáni Zsinat az egyházzal szóló konstitúciója szerint a szentmiseáldozat az egész keresztény élet forrása és tetőpontja.

A szentmise ünnepléséről pedig azt mondja: „...hogy az eukarisztikus áldozat bemutatása a keresztény közösség egész életének igazi középpontja és csúcsa legyen”. Ezekben az idézetekben a liturgia és eukarisztia szinte egyet jelent, hisz az eukarisztia a lényege és szíve.

A szentmise:

áldozat: amely a keresztáldozatot jeleníti meg köztünk;

emlékünneplés: amelyben Jézus halálára és feltámadására emlékezünk,

szent lakoma: amelyben az Úr testének és vérének vétele által részesülünk a megváltás javaiban.

Valahányszor megvalósul ez az áldozat, cselekvően emlékezünk az ő halálára és feltámadására. Viszont akkor egyesülünk legtökéletesebben áldozatával, ha nemcsak részt veszünk, hanem a szentmise áldozat lakomájából a szentáldozás (és az áldozatos élet) által részesülünk is.

A szentmise Krisztus áldozata, de az egyházé is.

A szentmisében Krisztus az elsődleges cselekvő, Ő a tulajdonképpeni áldozat-bemutató. Ugyanakkor az egyház cselekedete is, a közösség és az egyes résztvevő személyes áldozatbemutatása. A tulajdonképpeni áldozat a kereszten történt. Amit az egyház tesz, az ennek följánlása. Ez a följánlás vagy bemutatás valójában nem más, mint a keresztáldozatnak a kenyér és a bor szentségi jeleiben történő megjelenítése. Ez akkor történik, amikor emlékezve felajánljuk azt, amit Krisztus tett és rendelt az utolsó vacsorán.

Mivel az eukarisztia ünneplése az egyház cselekménye is, ebből következik, hogy mindnyájunknak tevékenyen közreműködve kell részt venni a szentmisén. Nem elég tehát azt mondani, hogy a pap mutatja be a szentmisét, a hívek pedig jelen vannak, hanem együtt mutatják be Krisztus áldozatát.

3.2. A szentmise bevezető része

Teremtett voltunkat és a Szentháromságot elutasító bűnös, de reménykedő létünkre emlékeztető bevezető rész

a) A bevezető rész liturgiája V 245-től

Bevezető szertartások: a könyörgésig bezárólag tartanak.

Céljuk: az egybegyűlteket közösséggé formálják és előkészítik Isten igéjének figyelmes hallgatására és az eukarisztia méltó ünneplésére.

kezdőének – kíséri a pap és a segédkezők bevonulását (introitus, népének)

oltár és a hívek köszöntése

bűnbánat – a föloldozást kérő szavakat imádkozza a pap

Uram, irgalmazz – azt fejezi ki, hogy a szent titkok ünneplése előtt bűnbánatra van szükség és mindenért a bűnbánatban megtisztult lélekkel könyörgünk

Dicsőség (nagy doxológia) – Isten dicsérő magasztalás és Krisztusnak szóló hódolat

könyörgés – miséző pap mindnyájunk nevében Istenhez intézi szavát

b) A bevezető rész dogmatikája 3 szempontból: teremtett voltunkra, személyes bűnünkre és reményünkre emlékeztet

„...Te jóságodban megalkottad az embert, és ámbár igazságod szerint kárhozatot érdemelt, irgalmadból mégis megváltottad Krisztus, a mi Urunk által.”

Közös prefáció II.

Teremtett voltunk: az ember evolúciója és a teremtés (kifejteni, hogy a szülőknek, egyben Istennek köszönhetem léteimet), kitérni az evolúció problémájára: DK1 210-tól; KE 48-tól

Isten az embert képmására alkotja, önmagához hasonlónak (vö. Ter 1,26). Ez szoros kapcsolatban áll az isteni megbízatással, hogy „uralkodjék” a teremtésben, s védje meg a világot a veszélyes ellenségektől. Ez az ember sajátos helyét fejezi ki Isten teremtő művében: uralkodik a teremtése, vagyis gondoskodnia kell az emberi élet alapjainak megőrzéséről; és részt vesz Isten teremtő művében az utódok nemzése által (vö. Ter 5,3).

Az ember kétneműségét a jahvista és a papi hagyomány erősen hangsúlyozza, mert csupán az asszony a valódi „segítség” a férfinak: megszabadítja őt magányától (vö. Ter 2,23).

A személyes bűn fogalma (ld. bűn címszó a dogmatikákban!)

„...A te végtelen dicsőségedhez tartozik, hogy isteni erőddel segítesz a halandó emberen, és éppen halandó voltunkból szerzel gyógyulást. Így amit veszteségnek tartunk, azt üdvösségünk fordítod Krisztus, a mi Urunk által.”

Prefáció évközi vasárnapokra III.

A bűn az ember életében

Az ÓSZ-ben a bűn a törvény elleni vétiséget jelenti; a törvény a szövetséget jelenti, ezért a bűn a szövetség megszegése is.

Az ÚSZ a bűn súlyosságát azzal jelzi, hogy következménye az Isten országából való kizárás. Különösen elmondható ez a Szentlélek elleni bűnről.

A bűn a teremtés rendjét is megzavarja. A teológia meghatározása alapján a bűn elfordulás Istentől és a teremtett dolgokhoz való ragaszkodás (bálványimádás). A bűn egyúttal a szeretet visszautasítása is.

Isten a természetes erkölcsi rend tiszteletben tartását is megtette az üdvrend próbakövének. Tehát aki felelősségének tudatában visszautasítja emberi kötelességét, a mindenség Urát utasítja vissza.

A bűn mindig személyes tett. Ahol hiányzik a megfontoltság, tudatosság és a szabad döntés, ott nem beszélhetünk alanyi értelemben vett bűnről.

A bűnök nem egyformán súlyosak. A Szentírás egyes bűnökről megállapítja, hogy kizárnak Isten országából, és ítéletet vonnak magukra. Az 1 Jn 5,16 megkülönbözteti azokat a bűnöket, amelyek „halált okoznak”, vagyis a kegyelmi élet elvesztését jelentik.

Remény: Uram, irgalmazz! – ennek ÚSZ-i alapja DK1 259-től, 270-től

„...A te boldogságod teljes a mi dicséretünk nélkül is, mégis megadod, hogy jóságodért hálát adjunk. A mi magasztalásunk nem tesz nagyobbá téged, nekünk azonban üdvösségünkre válik, Krisztus, a mi Urunk által.”

Közös prefáció IV.

„...szeretettel ünnepeljük, hogy kínhalált szenvedett értünk, és élő hittel valljuk, hogy a halálból életre támadt, és lankadatlan reménységgel várjuk, hogy dicsőségben újra eljön.”

Közös prefáció V.

3.3. Az igeliturgia

Az Ószövetségi üdvtörténetre (a messiási ígéretekre) és a Jézus nyilvános működésére emlékeztető igeliturgia

a) Az igeliturgia fogalma (ld. V, LL)

Új rész, a tulajdonképpeni szentmise II. része. Kell, hogy az ige világossága megelőzze és bevilágítsa hitünk szent titkát.

Az olvasmányokban Isten szól népéhez, igéje által maga Krisztus van jelen hívei között. Az olvasmányokat a homilia magyarázza. Isten igéjét a nép szívébe fogadja, hitvallással csatlakozik hozzá. Az egyetemes könyörgésben az egyház szükségleteiért és a világ üdvösségéért imádkozik.

b) Az igeliturgia dogmatikája

„...Hálát adunk neked, Atyánk, Istenünk, hogy életre hívtál minket. Te sohasem hagysz magunkra életünk útján, hanem mindig itt vagy mellettünk. Mint egykor az úttalan pusztán átvezetted választott népedet, úgy vezeted most is az egyházat Szentlelked ereje és fénye által. Szent fiad nyitja meg számunkra az utat, amely elvezet a jelenből a boldog örök életre.”

VII. A Eukarisztikus ima

„...Magasztalunk téged, mennyi Atyánk, mert életünk útjain velünk vagy mindig, de kiváltképp most, midőn Szent Fiad, Jézus szeretetének asztalánál gyűjt egybe minket, magyarázza a Szentírást és megtöri a kenyeret, mint egykor az emmauszi tanítványok.”

VII. A Eukarisztikus ima

Felidéződnek benne a messiási ígéretek, a jézus tanítás és életmű elemei.

Az ÓSZ-i olvasmányok: messiási ígéretek

Az ÚSZ-i szövegek felidéznek Jézus tanításának főbb elemeit, Jézus tetteit is (elsősorban csodáit)

A csodákkal kapcsolatban ld. DK1 283-tól

3.4. Az eukarisztia

a) A mise központi részének liturgiája (ld. V 257-től)

Az utolsó vacsorán Krisztus húsvéti áldozatot és lakomát rendelt, ezáltal a keresztdozat mindig jelenlévővé válik az egyházban. Az egyház ugyanazt teszi az eukarisztia liturgiájában, ami az utolsó vacsorán történt: előkészíti az adományokat, majd hálát adva papjai által Krisztus testévé és vérévé változtatja, a kenyértörés, ill. áldozás által részesíti ebből híveit.

Az adományok előkészítése

Most történik az áldozati oltár asztalához való végleges odalépés, most kerül a kehelyfelszerelés az oltárra, hogy előkészítsék az Úr áldozati asztalát. Azután az áldozati adományokat hozzák, a kenyeret és a bort. (A hívek más adományt is hozhatnak!) A perselyezés is ezt a gondolatot őrzi: nem gyűjtés, hanem mindenki saját tevékeny bekapcsolódása a szentmisébe: saját adományával is a saját áldozatává teszi a misét.)

Az eukarisztikus imádság

Az eukarisztikus ima értelme, tartalma és mondanivalója: Az Úr vacsora asztali áldása; hálaadó ima a megváltásért, a meghívásért; az áldozat felajánlása – a keresztdozatot felajánljuk az Atyának.

Központi része a szerzés, a rendelés szavai: amit Krisztus mondott, amikor zsidó szokás szerint a kenyér és a bor felett az asztali imádság keretében nekünk adta az eukarisztiát. Az eukarisztikus ima neve a szentmisében: kánon.

Négy eukarisztikus ima van, de az átváltoztatás szövege mindegyikben azonos.

Az eukarisztikus ima részei:

Prefáció: az üdvösségtörténet egy-egy momentumát emeli ki. A miséző az egész nép nevében dicsőíti az Atyát az üdvösségért.

Sanctus: ihletője Izajás látomásának szövege.

Lélekhívás: az egyház kéri Isten erejét, hogy az adományok legyenek Krisztus testévé és vérévé, s az áldozat legyen üdvössége azoknak, akik magukhoz veszik.

Szerzés szavai: e szavakra történik az átváltoztatás.

Úrfelmutatás utáni akklamáció (hangos örömujjongás) Három változata: „Íme, hitünk szent titka”; „Íme, megváltásunk szent titka”; „Íme, üdvösségünk szent titka”

Megemlékezés: megemlékezik az egyház magáról Krisztusról, különös is felidézve szenvedését, feltámadását és mennybemenetelét.

Felajánlás: az itt és most egybegyűlt egyház fölajánlja az Atyának az áldozatot, és vele együtt tagjait is.

Közbenjáró imák: az áldozatot az egyház minden élő és holt tagjáért mutatja be, hogy mindenki részesüljön benne.

Az áldozás szertartása

b) Az eukarisztia dogmatikája

A szentmise megjeleníti Jézus Krisztus megváltó kereszthalálát, feltámadását s ezáltal az üdvtörténet valamennyi misztériumát.

Eukarisztia

„...Jóságos Atyánk, most ünnepi lélekkel megváltásunk emlékét üljük, és hirdetjük, hogy szeretsz minket. Kínszenvedése és halála által Szent Fiad átment az új életbe, és feltámadásával eljutott a te dicsőségedbe. Nézz jóságosan erre az áldozatra: Jézusra, aki testét és vérért odaadja értünk, és ezzel az áldozattal megnyitja nekünk az utat hozzád, mennyi Atyánkhoz.”

VII. A Eukarisztikus ima

„...Annak emlékét ünnepeljük tehát, Istenünk, hogy Fiad üdvösségünkért szenvedett, csodálatosan feltámadt, fölment a mennybe, és második eljövétlét várva hálás szívvel felajánljuk neked ezt az élő és szent áldozatot.”

III. Eukarisztikus ima

„... (Jézus) örömhírt hozott: üdvösséget a szegényeknek, szabadulást a foglyoknak, vigasztalást a szomorkodóknak. Hogy pedig üdvözítő akaratodat teljesítse, halálra adta önmagát, majd feltámadásával legyőzte a halált, és újjáteremtette az életet. És hogy ezután már ne önmagunknak éljünk, hanem annak, aki értünk meghalt és feltámadt, elküldte tőled, Atyánk, a híveknek első ajándékul a szentlelket, hogy befejezze Krisztus művét a világban, és mindent megszenteljen.”

IV. Eukarisztikus ima

A keresztség után a kenyértörés, az eukarisztia ünneplése kezdettől fogva az egyházi istentisztelet középpontja volt. Az egyház itt mutatta meg igazi misztérium-jellegét. A kenyértörés szertartása az utolsó vacsorából ered. A négy evangélium leírása a szenvedés előtt tartott húsvéti vacsorára vonatkozik. Mindegyik szerző azt foglalja írásba, ami az egyházban mint szertartás állandóan folytatódik. Benne van az ünnepélyesség és a közösségi élmény.

Különös jelenség, hogy Jézus a közös étkezés keretében rendelkezik magáról. Saját magát úgy tekinti, mint aki több Mózesnél: új kenyeret ad, amely az örök életet táplálja (Jn 6,35).

Jézus azonosítja magát az áldozati eledellel. A kenyér az ő teste, de nem húsának egy darabja, hanem a bibliai nyelv értelmében: a test az egész ember, amennyiben itt van és érzékelhető. A vér pedig az élet hordozója és táplálója.

Bármennyire megdöbbenő a gondolat, hogy Jézus étel és ital alakjában adja magát lelki táplálékul, a kijelentés nem idegen az ő tanításának egészétől. Csak az étellel való azonosítás új. Itt arról győz meg, hogy az örök életet úgy osztogatja, mint ahogy a táplálék biztosítja a földi élet fennmaradását.

Az apostoli korban már az eukarisztiát szétválasztották a profán étkezéstől és összekapcsolták az igehirdetéssel. A „kenyértörés” elnevezést felváltja az „eukarisztia” (hálaadás).

Az eukarisztia szentsége: lakoma-közösség, amelyben a gyülekezet hálaadással ünnepli Jézus Krisztus eljövételét, aki a Szentlélek által önmagát ajándékozta kenyérben és borbán.

Ennek a szentségnek alapvető jele a lakoma-közösség: kiosztják a kenyeret és a bort; az emberek találkozásában történik Isten felénk fordulása.

Az eukarisztia Jézus ajándéka, amelyben saját magát adja népének. Üdvösségünk az ő megtestesüléséhez, kereszthalálához és feltámadásához van kötve. Ez az ősi hitbéli meggyőződés. A kenyértörés nemcsak a kereszthalál emléke volt, hanem elővételezése az örök lakomának az Atya házában (Lk 22, 16-18; Mk 14,25).

A kenyér és bor átváltoztatásához a pap közreműködése szükséges. Jézus az apostolokat hatalmazta fel, hogy „ezt tegyék az ő emlékeztére”.

Az eukarisztia az egyház áldozata. A mise jelenvalóvá teszi Krisztus áldozatát. A cél a hívek bevonása a kereszt áldozatába. Ő maga rendelte, hogy az egyház azt tegye, amit utolsó vacsorán tett. Így teljesedik be Malakiás jövendölés: „napkelettől napnyugtáig tiszta áldozatot mutatnak be Isten nevének” (1,1).

3.5. A befejező rész

a) A befejezés liturgiája

A befejező hálaadás, amely az üdvtörténet jelenlegi szakaszában ránk váró feladatokra emlékeztet

b) A befejezés dogmatikája

„...Kérünk, Istenünk, hogy engesztelő áldozatunk hozzon a egész világnak békét és üdvösséget. Erősítsd meg hitben és szeretetben földi zarándokútját járó Egyházadat: pápánkat, püspökünket, a püspökök testületét, a papságot és egész megváltott népedet.”

III. Eukarisztikus ima

Menjetek békével: Isten békéjét, a Szentháromság és a megváltás titkát vinni a világba; a tanúságtevés dogmatikája (DK2, 113-tól)

4. AZ ÜDVTÖRTÉNET MISZTÉRIUMAIT MEGJELENÍTŐ SZENTSÉGEK

4.1. A szentségek fogalma

a) Leíró bemutatásuk, számuk (ld. LL, V, Babos)

A szentségek:

Krisztus által rendelt külső (látható, hallható) jelek, amelyek belső, láthatatlan kegyelmet jelölnek és közvetítenek.

A szentségeket az egyházban és az egyház által szolgáltatják ki. Krisztus kezében az egyház az eszköz, mintegy az ő látható keze, megbízott, felhatalmazott szolga a szentségek kiszolgáltatására. A tulajdonképpeni kiszolgáltató mindig Krisztus.

A szentségi jel két részből áll:

anyagból (matéria) pl. víz, olaj;

alakból (forma) – egyidőben mondott ige.

b) Dogmatikájuk (általános szentségtan)

A szentségek mint a bennünket halálával és feltámadásával megváltó Krisztushoz kapcsoló „csatornák”; általános szentségben (DK és G)

Jézus az őszentség (DK1 463; DK1 196-tól)

„...Ő csodálatos szeretetből életét áldozta, s a keresztfán magasba emelve odaadta önmagát értünk; majd vér és víz ömlött sebhelyéből, mely átszúrt oldalán nyílott, hogy onnét jöjjenek létre a szentségek, melyekkel Egyházát élteni, és mindenki vonzódják az Üdvözítő feltárt Szívéhez, mindig örömmel merítve az élet vizéből, melyet az üdvösség forrása bősséggel áraszt.”

Jézus Szent Szíve ünnepének prefációja

A szentségek azonban nemcsak kegyelmi eszközök, hanem találkozások is Istennel. Nem mágiák, amik automatikusan hatnak; Isten nem kényszeríti ránk kegyelmét, csak felkínálja, hogy mi önként, tudatosan és boldogan befogadjuk.

Ezért szükséges a szentségek felvételénél: a tudatosság, a hit, az ismeret, a bűnbánat, az akarat, a szeretet.

4.2. A keresztség

a) Liturgiája (V, LL)

A keresztség a szentségek ajtaja, mely tényleges vagy legalább vágy formájában szükséges az üdvösségre.

A keresztség alapja: Mt 28, 18-19

Anyaga: víz; formája: „N, én téged megkeresztellek az Atya, a Fiú és a Szentlélek nevében”. Szertartásában szülők, keresztszülők egyaránt részt vesznek.

Kiszolgáltatója: a pap; életveszélyben bárki.

Helye: elsősorban a templom, indokolt esetben magánház, kórház

Menete:

1. a gyermek fogadása, köszöntés, a gyermek homlokának megjelölése a kereszt jelével (szülők, keresztszülők is)

2. igeliturgia: olvasmány, homília, hívek könyörgése, a gyermek homlokának megkenése olajjal

3. kereszteleés: szülők, keresztszülők ellene mondanak a Gonoszléleknek; még egyszer kijelentik, hogy kéri a keresztséget, vállalják a keresztyen nevelést; vízzel való leöntés
4. krizmával való megkenés (fejen), a fehér ruha átadása, az égő gyertya átadása
5. befejező szertartás – Miatyánk, a szülők, a jelenlevők megáldása.

b) Dogmatikája (DK2 235-től)

„...Kérünk, Istenünk, fogadd megengesztelődve ezt az áldozati adományt tőlünk, szolgálóidtól és házad egész népétől; felajánljuk neked azokért is, akiket kegyelmeddel újjáteremtettél vízből és Szentlélekből, megadva nekik minden bűnük bocsánatát, hogy Urunkban, Jézus Krisztusban éljenek, és nevük ott legyen az élet könyvében.”

I. Eukarisztikus ima

A keresztség az áteredő és a személyes bűntől megtisztít, az isteni természet részesévé tesz, felvételt nyerünk Jézus tanítványainak közösségébe. A keresztség tehát a keresztyen élet kezdete, személyes találkozás Krisztussal, elkötelezettség a krisztusi életre. Ez az értelme az eltörölhetetlen jel tanításának.

A keresztség bibliai alapja

1. A keresztség János prófétai működésével áll kapcsolatban. Az ő keresztsége egyszeri – az emberek Jánostól kapják a keresztséget.
2. Jézus megkeresztelkedésének történelmi tényéhez semmi kétség nem fér. Ebből kitűnik:

a Messiás nem különül el a bűnösöktől, közjük megy, szolidaritást vállal velük

Jézus bizonyágot szerez: Isten Lelke leszáll rá, és küldetésére indítja.

Az ŰSZ-i közösségek a keresztség alapjait Jézus keresztségében látták, így jött létre a keresztyen kereszteleési gyakorlat.

A II. Vatikáni Zsinat „beavatás szentségéről” beszél. A beavatás nem csak „szertartást” jelent; hozzátartozik a tanulás és belenövés folyamata Isten népének életébe: részvétel a hitéletben, a liturgiában és a szeretet gyakorlataiban.

4.3. A bérmálás

a) Liturgiája (V, LL)

A bérmálás

Kiszolgáltatói: a püspök, szükség esetén felhatalmazást adhat meghatározott papnak a szentség kiszolgáltatására

Felvevői: bérmálandók; a már megkeresztelt, de még nem bérmálkozott hívők. A mai idők tudatos vallásosságot követelnek, ezért ajánlatos a szentség felvételének kitolása érettebb korra.

Közreműködői: bérmaszülő, akinek feladata segíteni a megbérmáltat, hogy Krisztus valódi tanújaként viselkedjék. A keresztséggel való szoros kapcsolata miatt hasznos, ha a bérmaszülő maga a keresztszülő.

A bérmálás szertartása

Általános szempontjai a Liturgikus Konstitúció alapján:

tűnjék ki a bérmálás összefüggése a keresztséggel

ezért előzze meg a keresztségi ígéret megújítása

lehetőleg szentmise keretében történjen

ha szentmisén kívül történik, igeliturgia vezesse be

Anyaga: oliva olaj, valamint balzsam vagy egyéb illatos anyag keveréke.

Formája: „N. vedd a Szentlélek ajándékának jelét”. A püspök a bérmálandó fejére teszi a kezét, majd a fenti szöveget mondva, homlokát kereszt alakban megkeni krizmával.

Krisztus ígérete szerint a Szentlelket az Atya küldi az ő nevében (Jn 14,16); a szentségben ez valósul meg. Ezért a bérmálkozás nem egyedi ünnep, hanem a helyi egyház ünnepe.

b) Dogmatikája DK2 271.

„...Kérünk, Istenünk, fogadd megengesztelődve ezt az áldozati adományt tőlünk, szolgálóidtól és házad egész népétől; felajánljuk neked azokért is, akik már újjászülettek a keresztségben, és akiket megerősítettél a Szentlélek ajándéka által, hogy megőrizd őket kegyelmedben.”

I. Eukarisztikus ima

„Áldjon meg benneteket a mindenható Atyaisten, aki vízből és Szentlélekből új életre támasztott, és fiaivá fogadott, és őrizze meg lelketekben atyai szeretetével az istenfiúság kegyelmét!

Áldjon meg benneteket az egyszülött Fiúisten, aki megígérte, hogy az igazság Lelke az Egyházzal marad, és adjon erőt nektek az igaz hit megvallására!

Áldjon meg benneteket a Szentlélekisten, aki lánggra gyújtotta a tanítványok szívét a szeretet tüzével, és vezessen el mindnyájatokat Isten boldogító országába!”

Áldás a bérmálási mise végén

A bérmálás

A bérmálás abból az egyetlen beavatási szertartásból fejlődött ki, amelyet az ősegyházban keresztségnek neveztek. Ezért a keresztséggel szoros összefüggésben kell értelmezni.

Önmagában semmi olyat nem ad a bérmálás, amit a keresztség alapvetően már nem nyújtott volna. A keresztség csíráképpen adja, a bérmálás továbbfejleszti, az Oltáriszentség táplálja és az örök élet teszi véglegesen teljessé bennünk az isteni életet.

A keresztyén nagykorúság

Az Ef 4, 11-13 elmondja, hogy a keresztyén életnek egyházi keretben kell kibontakozni. Jézus azért küldte el tanítványainak a Szentlelket, hogy „tanúi legyenek” (ApCsel 1,8). Az ApCsel-nek az a témája, hogy az egyház missziós tevékenységét a Szentlélek irányítja.

A tanúságtétel, a nagykorúság hozzátartozik a keresztény vallásossághoz. A keresztségben az ember újjászületik vízből és a Szentlélekből, s ezt az újjászületést táplálja a bérálás szentsége.

A bérálás szentsége

A bérálással kapcsolatban olyan kifejezett alapító szavakat nem találunk a Szentírásban, mint pl. a keresztség esetében. De kimutatható, hogy az egyház Krisztus akaratát valósította meg ezzel a szertartással.

Az ApCsel-ben, Pál leveleiben többször esik szó a Szentlélek közléséről, s mindig külső jel kíséretében (ApCsel 8,17; 10,44; Gal 3,2).

Az apostoli korban, amikor nem püspök keresztelt, akkor a kézrátételt vagy az olajjal (krizmával) való megkenést utólagosan szükségesnek tartották; így kapták meg a Szentlelket.

Az egyházba való teljes beiktatást a keresztség és a bérálás együtt adja. A keresztségben úgy kapjuk meg a Szentlelket, mint az újjászületés forrását. A Krisztushoz való tartozást azonban tudatosan kell elmélyíteni, hiszen az ő tanúi vagyunk. Ezt a tudatosságot segíti a bérálás.

4.4. Az eukarisztia vétele

a) Az eukarisztia vételének (áldozás, elsőáldozás) liturgiája (v, LL)

Az áldozás szertartását három csoportra lehet osztani: előkészület, áldozás, hálaadás.

Miatyánk – ez az Úr lakomájának asztali áldása

Béke-rítus – amikor a szentáldozásban találkozunk Krisztussal, annak az egymás közti szeretettel és békességgel kell együtt járnunk (Mt 5, 23-24).

Kenyértörés – eredete biztos (vö. Krisztus példája az utolsó vacsorán)

Egyesítés – a pap a szentostya egy darabját a kehelybe ejti

Isten Báránnya

Uram, nem vagyok méltó és a kafarnaumi százados hitét és alázatát kifejező ima

Áldozás

Hálaadás

b) Dogmatikája (E)

„...Ő az igazi Főpap, ki üdvösségünkért feláldozta önmagát, és minden időkre szóló áldozatot rendelt, meghagyva, hogy emlékezetére mi is felajánljuk neked. Ha értünk adott testét magunkhoz vesszük, erőt áraszt lelkünkbe, ha értünk ontott vérének isszuk, tisztára most minket.”

Prefáció a legszentebb Oltáriszentségről I.

„...Az utolsó vacsorán apostolaival együtt étkezett, és örökösen hagyva üdvösségszerző kereszthalálának emlékét, feláldozta önmagát, mint szeplőtelen Báránnyt, tökéletes, dicsőítő ajándékul neked. E szentséges titok által táplálsz és megszentelsz hívő népedet, hogy a

földkerekségen minden ember az egy hit világosságában éljen, és szeretetben forrjon eggyé. E csodálatos szentség asztalához azért járulunk, hogy boldogító kegyelmed töltsön el minket, és egyre jobban magunkra öltük szent Fiadat, Jézus Krisztust.”

Prefáció a legszentebb Oltáriszentségről II.

(Ebben a részben ki kell fejteni, hogy mi történik a szentáldozásban: találkozás Krisztussal, Krisztus életpéldájának követése (vö. Nemeshegyi: „Ezt tegyétek”.... 6-7.o.)

4.5 A kiengesztelődés szentsége

a) Liturgiája (V, LL)

A bűnbánat szentségének jelei:

„Megjelenési formája, kifejezése és jele Isten megbocsátó tettének”.

Jel:

belső kegyelmet közöl

a hit jele annál, aki fölveszi, és aki kiszolgáltatja

megbocsátó szeretet jele

megtérés jele

Emlékeztető jel: Krisztus szenvedésére mutat.

Bizonyító jel: a lelki gyógyulást bizonyítja

A jövődő dicsőség jele: Isten atyai irgalmát mutatja

A felvevő oldaláról a szentség legfontosabb része a bánat. Az elégtétel célja, hogy a bűnért járó büntetésből valamit magunkra vállaljunk. A feloldozás szavai az egyház hatalmát jelentik.

b) Dogmatikája (DK2 322)

„...Ő születésével újjá alkotta a régi embert, és szenvedésével minden bűnt eltörölt; majd feltámadásával megnyitotta az örök élet útját, és hozzád, Atyjához az égbe szállva, kitárta a mennyország ajtaját.”

Prefáció évközi vasárnapokra IV.

„Kérünk, Istenünk, hallgasd meg esdeklő szavunkat, és a téged kérlelőknek bocsásd meg bűneit, hogy a bűnbánattal együtt a béke ajándékát is megkapjuk tőled.”

Könyörgés a bűnök bocsánatáért

„Gyullaszd föl szívünket szereteted Szentlelkével, Istenünk, hogy mindig csak azt gondoljuk, ami neked kedves és hozzád méltó, és testvéreinkben őszinte szívvel szerethessünk téged.”

Könyörgés a szeretet ajándékáért

„Istenünk, te a szeretet parancsával azt akartad, hogy bántalmazóinkat is őszintén szeressük. Add úgy követnünk új parancsodat, hogy a rosszért jóval fizessünk, és törekedjünk egymás terhét hordozni.”

Könyörgés bántalmazóinkért

„Istenünk, te tudod, hogy mindenkivel békében akarunk élni. Felajánljuk ezt az áldozatot azokért, akik ellenséges indulattal vannak irántunk. Ezért szent Fiad halálára emlékezünk: ő, amikor még ellenségeid voltunk, halála árán kibékített minket veled.”

Felajánló könyörgés bántalmazóinkért

A hívő ember a keresztség által Krisztusba öltözik, megigazul, de esendősége megmarad (Róm 7,23). Az egyház tagjainak élete tehát állandó küzdelem a kísértéssel, a bűnnel és állandó erőfeszítés, hogy megmaradjon az erény útján. Isten azonban ennek a csetlő-botló embernek szerzett üdvösséget. Ő nemcsak mint bíró áll szemben népével, hanem mint atya, aki tud irgalmas lenni. Jézussal érkezett az irgalmasság ideje; azért jött, hogy elvegye a világ bűneit, cserébe az embertől végérvényes megtérést követel. Ennek ellenére Jézus feltételezi, hogy a bűn megmarad az egyházban (búza- konkoly; Miatyánk)

Jézus azt akarta, hogy az egyház az Atya irgalmának hirdetője legyen. Sőt, hatalmat adott neki a bűnök bocsánatára.

A bűn mindig az emberi közösség ellen is irányul, főleg az egyház ellen. Ui. az egyház Isten végleges szavának jelenléte a világban. Ha Isten szavát az egyházban érvényesítette, akkor a bűn – elsősorban a megkeresztelt bűne – Krisztus és az egyház ellen irányul.

A bűn annak az embernek a tette, aki Krisztus testének a tagja, tehát bűne az egész test javát zavarja (1 Kor 12,26).

Az apostoli levelekben felsorolt bűnök többnyire szociális jellegűek. A különböző helyeken felsorolt 170 bűn közül 140 az embertárs és a keresztény közösség ellen irányul.

Az egyháznak adott bűnbocsátó hatalmat az egyházi rend tagjai gyakorolják.

A bűnbocsánatról szóló tanítást a kinyilatkoztatásból vezetjük le. Isten az embert szabad személynek teremtette, tehát elfordulhat Istentől. De a bűnös embert nem taszította el, hívja a maga életközösségébe. Az egyház hirdeti ezeket az igazságokat, kiemeli Isten irgalmát, mert éppen szeretetének megnyilatkozásával akar helyes útra terelni.

Az egyház bűnbocsátó hatalma Krisztus kijelentésére támaszkodik, amellyel hatalmat adott oldásra és kötésre (Mt 16,19; Mt 18,18).

4.6. A Betegek kenete

a) Liturgiája (V)

A II. Vatikáni Zsinat a liturgikus konstitúcióban „betegek kenetéről” beszél (nem utolsó kenetről!)

Kiszolgáltatója: kizárólag pap.

Anyaga: olivaj vagy más növényi olaj. (Megáldása nagycsütörtökön.) A homlok és két kéz megkenése az egész test kenését jelzi.

Formája: „E szent kenet által és nagy irgalmassága szerint segítsen meg téged az Úr a Szentlélek kegyelmével. – Amen. Szabadítson meg bűneidről, üdvözítsen téged, és erősítsen meg téged. – Amen.”

b) Dogmatikája DK2 352

„Istenünk, szent Fiad az Út az igazság és az Élet. Tekints kegyesen gyermekedre, N. testvérünkre, és add, hogy ígéreteidre hagyatkozzék, Fiad szent testéből erőt merítsen, és békességgel lépjen a hozzád vezető útra.”

Könyörgés a szent útravaló kiszolgáltatásakor

„Urunk, Istenünk, egyszülött Fiad a te akaratodból gyöngeségeinket hordozta, hogy megmutasd, mily erő rejlik az emberi erőtlenségben és türelemben. Hallgasd meg jóságosan könyörgéseinket betegségben sínylődő testvéreinkért. Add, hogy mindazok, akiket fájdalom és betegség gyötör, érezzék át, hogy azok közé tartoznak, akiket az Evangélium boldognak hirdet, és tudják meg, hogy együtt szenvednek a világ üdvéért szenvedő Krisztussal.”

Könyörgés a betegért

„Mindenható irgalmas Istenünk, te úgy rendelted, hogy az ember a halál kapuján át lépjen be az örök életbe. Tekints kegyesen végső harcát vívó testvérünkre, hogy Fiad szenvedésével egyesülve és az ő vérével megjelölve megtisztult lélekkel jelenhessen meg előtted.”

Könyörgés a haldoklókért

A betegség az ember tudatában krízis-helyzetet (válság, válságos állapot) teremt (tehetetlenség, kiszolgáltatottság, elszigeteltség stb). Felvetődik az a gondolat is, hogy Isten miért ilyen kemény velünk.

Jézus gyógyításai nemcsak küldetését igazolják, hanem személyes együttérzése és szeretete is kitűnik bennünk. Kifejezik azt is, hogy a küzdelmes élet az érdemszerzés alapja. A hűséget az élet terhei között kell igazolni. Azt is akarta, hogy követői gyakorolják a betegek iránt az ő irgalmas szeretetét. Főleg azzal buzdított erre, hogy ezek az irgalmas tettek olyan értékesek, mintha neki magának tennék. Az apostoli egyház ezt meg is értette. Az 1 Kor 12,9 a gyógyítást karizmának mondja. Márk 6,12-ben szerepelt az olajjal való megkenés is.

Az apostoli egyház szokásáról Jakab 5, 13-16 tudósít. A szövegből kitűnik az ima központi helye, és hogy minden helyzetben lehet keresni az Úrral való kapcsolatot.

Az ima és a megkenés az egyházi közösség megnyilatkozása: a beteget Isten irgalmába ajánlják, az ő segítségét kérik számára. A titokzatos test egyik tagjáról van szó, tehát az egész közösség magáévá teszi az ügyét.

Az olajjal való megkenés itt vallásos jelkép. Ezt a megkenésnek és az imának szoros kapcsolat mutatja. A megkenést „az Úr nevében” kell végezni. Krisztus győzött a bűn és a halál felett, tehát a benne való bizakodással és az ő rendelkezése alapján kell végezni. Ebben pedig már benne a krisztusi alapításra vonatkozó utalás, ami a szentség lényeges eleme.

Jakab nem csodálatos gyógyulásra gondol, hanem Isten irgalmas segítségére, amiben benne van a bűnök bocsánata is. Vagyis: az Úr igazi emberi segítséget ad a betegnek, amire jelenlegi helyzetében szüksége van üdvössége és emberi magatartása szempontjából. Külön hatásként említi a bűnök bocsánatát, feltételezve természetesen a bánatot.

Kétségtelen, a szöveg kegyelemközlő szertartásról beszél. A trienti zsinat dogmaként kimondta, hogy a szent kenet valódi szentség, amelyet Krisztus rendelt és kegyelmet közvetít.

4.7. A házasság és a papi rend

a) Liturgiájuk (V)

A házasságkötés szertartása

A papszentelés rövid leírása

b) Dogmatikájuk

A házasság az egyház kegyelmi rendjében (DK2 381)

„...Te kötötted össze a hitvestársak életét az egyetértés és a békesség felbonthatatlan köteléke által, hogy megsokasítsa fogadott fiainak számát tiszta, szent és termékeny házasesületük. Mert gondviselésed és kegyelmed kettős ajándékot számunkra: emberek születnek a földre, gyarapszik a világ és szépül, a keresztségben pedig újjászületnek, és így növekszik az egyház Krisztus, a mi Urunk által.”

Prefáció nászmisében A

„...Új szövetséget kötöttél népeddel, hogy akiket megváltottál Fiad halálának és feltámadásának titka által, isteni természetedben részesítsd s a mennyei dicsőség örökösévé tett Krisztusban. Az ő kegyelmének túláradó bőségét a férj és a feleség életszövetsége által jelezted, hogy ez a szentség, amely most létrejött, emlékezetünkbe idézze szereteted csodálatra méltó művét.”

Prefáció nászmisében B

„...Te atyai jóságból teremtetted az embert, és olyan nagy méltóságra emelted, hogy a házastársak életszövetsége számunkra teremtő jóságodat tükrözi. Mert akit szeretetből alkottál, a szeretet útjára hívod szüntelen, hogy így kegyelmedből örök szeretettednek részese legyen. Az emberi szerelmet megszenteli a házasság szentsége, s a te szereteted jelévé teszi Krisztus, a mi Urunk által.”

Prefáció nászmisében C

Az Efezusi levél 5, 21-33 vázolja a keresztény magatartást a házasságban a férfi és a nő között. „A keresztény házasság lényegében őrződik meg Krisztus és az egyház viszonya” (H. Schlier). Azért kell a házasságot az Ef 5, 21-33 alapján szentségnek tekintetnünk.

A hét szentséget hivatalosan először a II. lioni zsinat (1274) sorolja fel, s csak a trienti szint (1545-1563) mondja ki dogmaként, hogy az egyháznak 7 szentsége van.

A keresztény házasság a mindent felölelő életközösség szerető elfogadásának megvalósító jele.

A keresztény szeretetfogalomnak 3 eleme ismeretes, ami megtalálható a házassági ígéretekben:

- „feleségül veszek” – „feleségül megyek hozzád”: ebben megfogalmazódik két elem: elfogadás és a közösség

- „szeretni, óvni és tisztelni akarlak” – a harmadik elem: a javát akarja annak, akit szeret.

A házasságkötés sajátossága:

1. A házasság nemcsak a közös törekvések helye, hanem az egész embert átfogó, testben létrejövő találkozás.

2. A házasság nemcsak körülhatárolt érdekközösség, hanem sorsközösség „jó és rossz napokban egyaránt”.

3. A házasság nemcsak behatárolt időre terjedő szövetség, hanem az egész életre szól.

Ezért beszélünk „a mindent felölelő életközösség szerető elfogadásá”-ról. A szeretet nem azt jelenti, hogy a másikat birtokba vesszük, hanem önmagunk szabad odaadását és a másik önátadásának elfogadását.

A szeretetben való élet nem jelenti a harmónia és a feszültség-nélküliség paradicsomi állapotát, jelenti viszont a konfliktusok megoldását, a megbocsátást, az újrakezdést, a másság elfogadását és a mindennek ellenére való kitartást.

A férfi és a nő általában nem azért házasodik, hogy ezáltal szentségben részesüljön, hanem mert egymással életközösséget akar létrehozni. Ez az életközösség azonban a katolikus értelmezésben szentség!

A házasság felbonthatatlanságát Jézus hangoztatta; úgy mutatja be, mint a Teremtő elgondolását. Isten az embert férfinak és nőnek teremtette, s a kettő „egy test lesz”. Amit Isten egybekötött, azt ember ne válassa szét (Mt 19, 4-6).

A felbonthatatlanságot említi Lukács is (16,18) és Máté a hegyi beszédben (5, 31-32). Jézus tanításában tehát a felbonthatatlanság eszményi állapot, s ő éppen ezt hirdeti, a követelményekhez pedig megadja a segítséget.

Az egyházi-rend szentsége DK2 363

„...Te Egyszülöttedet Szentlelkeddel az új és örök szövetség Főpapjává felkented, és csodálatos rendeléssel szentül meghagytad, hogy az ő egyetlen papsága fennmaradjon az Egyházban. Bár Krisztus egész megváltott népét királyi papsággá tett, de testvéri szeretetből egyeseket kiválaszt, hogy a kézrátétel által szolgálatának részesévé váljanak. A világmegváltó áldozatot újítsák meg Jézus nevében, és fiainak készítsék el a húsvéti lakomát, szent néped

között a szeretetben élen járjanak, az igével táplálják és erősítsék a szentségek által. Ők életüket neked és testvéreik üdvösségének szolgálatára szenteljék, hogy hasonlóvá váljanak Krisztushoz, és mindig tanúságot tegyenek arról, hogy hisznek benned és szeretnek téged.”

A krizma-szentelési mise prefációja

Krisztus megtehetette, hogy szertartás nélkül adja át a hatalmat apostolainak. Az apostoloknak azonban ki kellett nyilvánítaniuk, hogy a Krisztustól kapott hatalmat adják tovább.

A hagyomány alapján úgy látszik, két felszentelési forma volt:

- Jeruzsálemben a felszentelés valószínűleg ünnepélyes beiktatási rítus keretében történt
- a Pál által alapított egyházakban felszentelésnél a kézrátétel terjed el

Az egyházi rendnek vannak fokozatai, amelyek az első évszázadokban alakultak ki. Így a püspöki rend, a papi rend és a diakonusok rendje. Ez a három fokozat olyan történeti fejlődés eredménye, amely az apostolok korához és az egyház alapításához kapcsolódik.

A papi nőtlenség, a cölibátus is összekapcsolódott a papsággal. Krisztus nem adott ilyen rendelkezést, de emlegette, hogy Isten országáért érdemes mindenről lemondani (Lk 18,29; 19,12) Ezt a gondolatot képviseli Pál is (1 Kor 7, 7; 7,32; 1 Tim 3,12; Tit 1,6)

Az egyházi hatalom

Isten az ó- és újszövetségi kinyilatkoztatást közösségre bízta, de úgy, hogy egyes emberek közvetítsék másoknak. a próféták és királyok arra kaptak küldetést, hogy népük pásztoraik legyenek. A Messiás Iz 53 szerint Jahve szolgálója lett. Szent Pál is szolgálatnak nevezi az apostolságot.

Az ÚSZ a diakonia szót használja a szolgálatra. A 2 Kor 5,18 szerint Isten az apostolokra bízta a kiengesztelődés szolgálatát. Ez tehát már külön adomány, karizma.

Az egyházi hatalom birtokosai Krisztust képviselik, az ő hatalmában részesednek (Lk 10,16; Mt 10,40).

Az egyházi hatalom célja a gyarló ember üdve, a bűnös megtérése, a gyenge megerősítése. A hatalom segítségre, vezetésre való.

A hatalom struktúrája

Az evangéliumból kiolvasható, hogy Jézus kiválasztott 12 apostolt, alkalmi küldetést adott 72 tanítványnak; az apostolok maguk mellé vettek 7 diakonust. Pál leveleiben előfordulnak még: evangélisták, tanítók, előjárók, presbiterek, episkopos-ok. Mindez azt jelzi, hogy Krisztus adott ugyan hatalmat az apostoloknak, de gyakorlását és átadásának módját nem határozta meg.

A 12 apostol úgy szerepel, mint előjáró, vezető testület, élét Péter áll. Mikor Júdás kiesik, a helyét betöltik. Ez is arra vall, hogy a tizenkettőnek az egyház alapításában tükröznie kellett a Krisztustól kapott küldetést.

A 72 tanítvány nem alkotott maradandó testületet. Küldetésük inkább előkép: Krisztus ÓSZ-i eseményhez nyúl vissza (Szám 11,16).

A 7 diakonus megválasztásáról az ApCsel 6-ban olvashatunk. Tisztségükbe kézzelével avatják be, azt a szerepet kapják, hogy az egyház szociális ügyeit intézzék. De egyesek az ige szolgálatában is részt vettek, mint István és Fülöp.

Pál apostolsága még az egyház alapításához tartozik. Az apostoli idő lezárása után senki sem állhatott elő ilyen igénnyel. Pál fontosnak tartotta, hogy a 12 apostol őt befogadja és az általa hirdetett evangéliumot jóváhagyja (Gal 2,9). Küldetése tehát nem volt az apostoli kollégium megkerülése. De az elkülönülés jelei már felismerhetők. A Pál által alapított egyházakban többet szerepelnek a karizmatikusok, a kegyelmi adományok hordozói, mint a hatalom birtokosai. Az egyre szaporodó helyi egyházakat az apostolok közvetlen munkatársai vezetik: Timóteus, Titusz, Szilas és mások.

A 2. századtól kezdve az egyetemes egyház vezetésének nyomai is megtalálhatók. Az anyaegyház Jeruzsálem. Pálnak külön gondja van arra, hogy a pogányságból megtértek megtartsák vele a hit és szeretet egységét. Az egyházak egymással is fenntartják a kapcsolatot. A jeruzsálemi zsinat mintaképe lett a vitás ügyek elintézésének.

Apostoli utódlás van Péter és a római püspök között. Ennek lényege az, hogy Péternek Krisztus különleges felhatalmazást adott, s ennek meg kellett maradni az egyházban. Vagyis a pápai főség nem jogi, hanem üdvtörténeti törvényen alapszik.

5. AZ ÜDVTÖRTÉNET MISZTÉRIUMAINAK MEGJELENÉSE AZ IGEELITURGIÁBAN, SZENTEK TISZTELETÉBEN ÉS A SZENTELMÉNYEKBEN

5.1. Fogalmak

Az igeliturgia fogalma, a szentek tiszteletének fogalma, a szentelmények fogalma

5.2. Igeliturgiák

a) Az igeliturgiák bemutatása (LL 104)

b) Dogmatikai szempontból kiemelni a misztériumok (Isten) jelenlétét az imában

Az ima (LL 105)

Az ima személyes kapcsolat az életünkben jelenlévő Szentháromsággal

A zsoltosma (V 189)

Dogmatikai szempontból kiemelni az Úr jelenlétét (Mt 18.20; ApCsel 2,42)

Az egyház közös imája

Amit Jézus maga tett, azt nekünk parancsba hagyta meg: Imádkozzatok,... Így imádkozzatok: Mi Atyánk...

Az ember az imában ismeri el elsősorban Isten Teremtőjének. Az imádkozás az egyház belső lényegéhez tartozik, egysége az imádságban mutatkozik meg. A közösségi imának sajátos méltósága van: „Ahol ketten vagy hárman összejönnek az én nevemben, ott vagyok köztük” (Mt 18,20).

A keresztény élet középpontja és csúcspontja az eukarisztia ünneplése. Ezt tágitja ki dicséretben és hálaadásban, könyörgésben a zsoltárszöveg, az egyház imája Krisztussal és Krisztushoz.

A zsoltárszöveg felépítése:

1. Az egész zsoltárszöveg bevezetése – imádságra hívás
2. Reggeli és esti dicséret – himnusz, zsoltár, ÓSZ-i rész, dicsérő zsoltár
3. Olvasmányos imaóra – zsoltár, himnusz, könyörgés
4. Napközi imaórák – himnuszok, zsoltár, olvasmány, könyörgés
5. Befejező imaóra – este: lelkiismeretvizsgálattal

A zsoltárszöveg végzésének kötelezettsége papokra, szerzetesekre vonatkozik, lehetőleg közösség imádkozására. Végzése ajánlatos világi hívők számára is.

5.3. A szentek tisztelete

Az üdvtörténet misztériumai és a szentek (elsősorban Mária) tiszteletének dogmatikája

a) A szentek tiszteletének (az ünnepek) általános leírása (vö. szentek tisztelete, ünnepek, emléknapi címszavak)

b) Dogmatika

„Kit szentjeidnek serege áld és ünnepel, mert megkoronázod bennük a kegyelmedből szerzett érdemet. Az ő szent életük példakép számunkra, mert egy családba tartozunk, közbenjárnak értünk nálad: hogy felbátorodva tanúságtételük által, az előttünk álló pályát győzelmesen fussuk végig, és hervadhatatlan koszorút nyerjünk velük együtt Krisztus, ami Urunk által.”

Prefáció a szentekről I.

„...szentjeidnek példás élete által az Anyaszentegyházat újra meg újra csodás termékenységgel áldod meg, és így bizonyosságot teszel arról, hogy mennyire szeretsz és pártolsz minket. S hogy üdvösségünk szent titka valóra váljék bennünk, a szentek nagyszerű példája sarkall minket, de imádsággal is közbenjárnak értünk, jószágod mindenkor kérve.”

Prefáció a szentekről II.

A szentek tiszteletének dogmatikai alapjai: Jézus élete tökéletes és végtelen önátadás, visszaadja létét az Atyának (tökéletes „igent” mond az Atya akaratára). Egy-egy szent véges

és részleges módon (pl. a felebaráti szeretet, az imádság, a betegápolás, a természetszeretet stb. területén) azonosul ezzel a végtelen önátadással.

Amikor a szentet tiszteljük, valójában az Atyát magasztaljuk, aki X vagy Y szent számára lehetővé tette, hogy példás módon azonosulhasson a krisztusi önátadással.

A szentek közbenjárásának kérése (sosem a szenthez, hanem mindig az Atyához imádkozunk!): kérjük az Atyát, tekintsen a végtelen krisztusi önátadásnak arra a területére, amellyel a szóban forgó szent azonosulni tudott (pl. a szegény emberek iránti szeretet vonására), és a Krisztus érdemeire (az ő önátadó életére és megváltó művére) tekintettel teljesítse kérésünket.

A szent példája (s az a kérés, hogy az Atya ezt vegye figyelembe) természetesen csak nekünk, embereknek kell, akik véges eszmények alapján tájékozódunk.

A Mária-tisztelet DK2 180-tól, 147-től

„Valóban méltó és igazságos, illő és üdvös, hogy mindig és mindenütt hálát adjunk néked, mi Urunk, szentséges Atyánk, mindenható örök Isten: s a boldogságos, mindenkor szűz Mária ünnepén téged dicsérjünk, magasztaljunk és áldjunk. Mert ő foganta Egyszülöttedet a Szentlélek által, és szüzességének teljes ragyogásában világra hozta az örök világosságot, ami Urunkat, Jézus Krisztust.”

Prefáció a Boldogságos Szűz Máriáról I.

„Te valóban nagy csodákat műveltél szerte az egész földön: és nemzedékről nemzedékre folytatod, amit jóvoltodból tettél értünk. Mert alázatos szolgálóleányodat kegyes szemmel néztél, és általa adtad nekünk Fiadat: üdvözítő Urunkat, Jézus Krisztust.”

Prefáció a Boldogságos Szűz Máriáról II.

„Te megőrizted a boldogságos szűz Máriát az áteredő bűn minden szennyétől és kegyelmed teljességével méltóvá tetted arra, hogy ő legyen Fiadnak édesanyja. Így megjelent benne az eljövendő Egyház, Krisztus szépséges jegyese, melyen sem ránc, sem szeplő nincsen. E tiszta Szűz hivatása volt, hogy világra hozza a Fiút, az ártatlan Barányt, aki elveszi a világ bűneit. Te Máriát adtad népednek, hogy mindenkinél hathatósabban pártfogoljon minket, és ő legyen az életszentség példaképe.”

Prefáció a Boldogságos Szűz Mária szeplőtelen fogantatásának ünnepén

Az ősi hitvallások Szűz Máriáról Jézus Krisztus megvallásával kapcsolatban beszélnek (hitvallások második cikkelye). Egyes teológiai művek Máriát „új Évának” tekintik, akit Isten elsőként váltott meg, s akinek megadta azt a kegyelmet, hogy az emberiség megváltásában szolgálatot vállaljon.

Máriáról az evangéliumok, abban is hús szakasz tesz említést a következőkkel kapcsolatban:

1. Jézus származása (Mt 13,55; Mk 6,3; Lk 3,23; Jn 6,42)
2. A Jézussal való rokonság (Mt 12, 46-50; Mk 3, 21-31; Lk 8, 19-21; 1, 27)

3. Jézus elkísérése, különleges szolgáló szerepe (Jn 2, 1-5)

4. Mária a keresztt alatt (Jn 19,26)

Lukács gyermekségtörténetében Mária – Mátétól eltérően – kiemelt szerepet játszik:

- az angyal tisztelettel köszönti

- Erzsébet felismeri Máriában „az Úr anyját”, magasztalja Mária hitét és mindezt a Lélek működésének tulajdonítja.

Erzsébet köszöntésére Mária a Magnificat-tal válaszol, amelyben „Jahve szegényeinek” reményét fejezi ki. Ezek Lk evangéliumának is a lényegéhez tartoznak. Lk Máriát nemcsak hívőként, hanem első evangélistaként állítja elénk.

János evangéliumában több helyen történi közvetett utalás „Jézus anyjára”. Különösen a kánai menyegzőről szóló elbeszélés és a keresztt alatti jelent fontos.

A Jel 12-ben ábrázolt látomás a szülő asszonyról, a gyermekét elnyeléssel fenyegető sárkányról, majd az asszony megmentéséről Máriára értelmezhető. Az asszony Izrael krisztushívő részének, az egyháznak is ősmintája (típusa), amely az üldözés korában állhatatos marad.

Az ÚSZ-i írók érdeklődésének tárgya nem a názáreti Mária történeti személye, hanem Istennek a történelemben felismerhető üdvözítő tevékenysége és az is, amit Márián mint emberen és általa kifejtett.

Mária szerepe az üdvösségtörténetben elfoglalt különleges helyzetéből fakad. Ő anyja a főnek és vele együtt a misztikus testnek, de egyúttal a misztikus test tagja is.

A II. Vatikáni Zsinat az egyházzól szóló dogmatikai konstitúciójában, a Lumen Gentium-ban fogalmazta meg a zsinat tanítását Máriáról. A zsinati atyák leszögezik, hogy Mária Isten iránti odaadó szeretetből vállalta, hogy a Megváltó anyja legyen. Hittel vett részt Fia életében, anélkül azonban, hogy a hit homálya eltűnt volna szívéből.

Mivel Mária hittel, tevékeny szeretettel és szenvedéssel együttműködött Fiával a megváltás művének végrehajtásában, a kegyelem rendjében méltán nevezzük őt anyánknak.

Megfelelő és illő a Mária-tisztelet, de a hit megszabta keretek között, mentesen tehát a hiszékenységtől, csodahajhásztól, az érzelmek túlhajtásától. (Nem a Mária-jelenésekben kell Szűzanyával való kapcsolat lényegét látnunk.)

„...maga a boldogságos Szűz is a hit zarándokútját járta, Fiával való egybetartozását hűségesen vállalta egészen a keresztfáig, amelynél ott állott, hogy ezzel is az Isten elgondolása teljesüljön.” (LG 58. p.)

5.4. Szentelmények, áldások, körmenetek

Szentelmények

A főbb szentelmények liturgiája és dogmatikája (ld. LL szentelmények)

A szentelmények a szentségekhez hasonló jelek, amelyek az egyház könyörgésének erejével szerzik meg azt a lelki hatást, amit jeleznek. Amíg a hét szentséget Jézus alapította, addig a szentelmények az egyháztól valók.

A szentelmény lehet: felszentelés vagy megszentelés, amelyeket csak püspök vagy külön engedéllyel rendelkező pap végezhet. Felszenteléssel az egyház személyeket vagy tárgyakat véglegesen Istennek szentel (pap, templom, oltár, krizma)

Áldások (V 172, szenteltvíz LL 228)

Bemutatásuk és dogmatikai tartalmuk (értelmük)

Áldások által az egyház Isten kegyelmét hívja le személyekre és tárgyakra. A személyek és tárgyak megáldása lényegében Isten magasztalásával történő áldáskérés. A tárgyak megáldása nem azt jelenti, hogy a dolgokat átváltoztatja, mintegy mágikus erőt kölcsönöz nekik (pl. víz, autó stb.).

Az áldás végzői a püspök, pap, diakonus, akolitus, valamint megbízott világi.

Az áldást kísérő jelek: kézrátétel, kiterjesztés, fölemelés, kereszt jelének alkalmazása, szenteltvízzel való meghintés, tömjénezés.

Körmenetek (V 177)

Bemutatásuk és tanúságtevés dogmatikai háttere

Körmenetekről akkor beszélünk, amikor a menet ugyanoda tér vissza, ahonnan kiindult és az Oltáriszentséget viszik ünnepélyes menetben pl. feltámadási, úrnapi körmenet.

Tágabb értelemben körmenet jellegűek a zarándoklatok, a búcsújárások bizonyos kegyhelyekre.

A körmenetek jelentősége, hogy alapvető emberi és keresztényi igazságot fejeznek ki: az emberi élet zarándok voltát és közösségi jellegét. Minden körmenet nyilvános tanúságtétel a közös hitről.

A temetés (rövid leírás V 180)

Dogmatikai üzenete az élők számára: húsvéti öröm, vö. LL 244.

A templomszentelés (LL 246)

A templom dogmatikája (Isten „háza”)

„Te dicsőséged templomává tetted ugyan az egész világot, hogy mindenütt dicsértessék szent neved, de mégsem ellenzed, hogy a szent titkok számára alkalmas helyeket is szenteljünk néked. Az imádságnak ezt a házát, amelyet emberi munka épített, szent Fölségednek örömmel átadjuk. A földi templomnak titkos értelme van számunkra, mert előre vetíti a mennyei Jeruzsálem képét. Az igazi templom ugyanis a te szent Fiad, aki Szűztől született, az ő testét alkottad szentéllé, hogy az Istenség teljessége lakozzék benne. Az Egyházat pedig szent várossá tetted, mely az apostolok szilárd alapjára épült, és amelynek szegletköve maga Jézus Krisztus. Egyházad választott köveit Szentlelked élteti, és szeretetben szüntelen növeli, majd végtelen időkre te leszel mindenben minden, és Krisztus fénye örökké tündöklük.”

Prefáció templomszenteléskor

Esetleg: liturgikus öltözékek és szimbolikájuk (azaz, melyik misztériumra emlékeztetnek)

Ajánlott irodalom

- A katolikus egyház katekizmusa (Budapest, 1994. Szent István Társulat) =K
A keresztény művészet lexikona (J. Seibert szerkesztésében, Budapest, 1986. Corvina)
- Alszeghy Zoltán: A kezdetek teológiája (Róma, 1979. TKK)=KE;
Az ember jövője (Róma, 1981. TKK);
A házasság (Róma, 1982. TKK)
- Babos István: Szentségek – keresztség, bérmálás (Róma, 1975. TKK)=SZ
A dogmatika kézikönyve I-II. (Budapest, 1996. Vigilia)= DK1 vagy DK2
Gál Ferenc: Dogmatika (Budapest, 1990. SZIT)=G1 vagy G2
Jungmann, J.A.: A szentmise (Prugg 1977.)
Mihályi Gilbert: Az egyház liturgikus élete (Róma, 1980. TKK)
Nemeshegyi Péter: „Ezt tegyétek...” (Szeged, 1994. Agapé)=E
Nemeshegyi Péter: Jó az Isten (Róma, 1981. TKK)
A Szentháromság (Róma, 1979. TKK)=N
- Rahner, K., Vorgrimler, H.: Teológiai kishoztár (Budapest, 1980. SZIT)=R
Sacrosanctum Concilium (zsinati okmány)=ZS
Török József: Adoremus (Budapest, 1977. Kántorképző)
Várnagy Antal: Liturgika (Abaliget, 1993. Lämpás)=V
Verbényi – Arató: Liturgikus lexikon (Budapest, 1989. Ecclesia)=LL

TARTALOM

1. Általános bevezető az üdvtörténet misztériumait emlékeztető és megjelenítő liturgiába.....	1
1.1. A fogalmak magyarázata.....	3
2. Az üdvtörténet legfőbb misztériumaira emlékeztető liturgikus ünnepek és időszakok dogmatikája.....	6
2.1. A Szentháromság ünnepe – a Szentháromság dogmatikája.....	6
2.2. Az advent és dogmatikája.....	8
2.3. A karácsony dogmatikája.....	13
2.4. A húsvét dogmatikája.....	16
2.5. A pünkösd dogmatikája.....	21
3. Az üdvtörténet valamennyi misztériumát felidéző és valóban megjelenítő eukarisztia a szentmisében.....	23
3.1. A szentmise mint központi misztérium.....	23
3.2. A szentmise bevezető része.....	25
3.3. Az igeliturgia.....	27
3.4. Az eukarisztia.....	28
3.5. A befejező rész.....	30
4. Az üdvtörténet misztériumait megjelenítő szentségek.....	30
4.1. A szentségek fogalma.....	30
4.2. A keresztség.....	31
4.3. A bérmlás.....	32
4.4. Az eukarisztia vétele.....	34
4.5. A kiengesztelődés szentsége.....	35
4.6. A Betegek kenete.....	36
4.7. A házasság és a papi rend.....	38
5. Az üdvtörténet misztériumainak megjelenése az igeliturgiában, szentek tiszteletében és a szentelményekben.....	41
5.1. Fogalmak.....	41
5.2. Igeliturgiák.....	41
5.3. A szentek tisztelete.....	42
5.4. Szentelmények, áldások, körmenetek.....	44